

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**СИНТАКСИЧНА СВОЄРІДНІСТЬ АНГЛОМОВНОГО НАУКОВОГО
ТЕКСТУ. ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ**

Виконав	студент групи ГФз-311м Василевський Володимир Валентинович
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.041 Германські мови та літера- тури (переклад включно), основна мова – англійська
Керівник	к.філол.н., доц. Каширіна І.В.

Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет гуманітарний
Кафедра теорії та практики перекладу
Ступінь вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно)), перша – англійська

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
проф. Приходько А. М.
«___» грудня 2022 року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Василевського Володимира Валентиновича

1. Тема кваліфікаційної роботи: **СИНТАКСИЧНА СВОЄРІДНІСТЬ
АНГЛОМОВНОГО НАУКОВОГО ТЕКСТУ. ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ
АСПЕКТ.**

керівник кваліфікаційної роботи Каширіна Ірина Віталіївна, к. філол. н.,
доцент кафедри теорії та практики перекладу

затверджені наказом закладу вищої освіти від «04» листопада 2022 р. № 361

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи: 16 грудня 2022 р.

3. Вихідні дані до проєкту (роботи): D. Perkins «Is Literary History Possible» (англійська та українська версії)

4. ЗМІСТ розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити): РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ТЕКСТІВ
ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ ТЕМАТИКИ. 1.1. Текст науково-гуманітарного підстилю
як тип тексту оригіналу: когнітивні, мовленнєві та жанрово-стилістичні
параметри. 1.2. Термінологічний апарат дослідження. 1.3. Межі перекладності
текстів літературознавчої тематики. РОЗДІЛ 2. ВІДТВОРЕННЯ
СИНТАКСИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АНГЛОМОВНИХ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ
ТЕКСТІВ. 2.1. Особливості відтворення синтаксичних конструкцій в перекладі
монографії Д. Перкінса «Чи можлива історія літератури?». 2.2. Питання
відтворення детермінантів речення. ВИСНОВКИ

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): _____

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Каширіна І.В., к. філол. н., доцент		
II	Каширіна І.В., к. філол. н., доцент		
Нормоконтроль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання «08» вересня 2022 року.

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	вересень 2022	виконано
2.	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу	вересень 2022	виконано
3.	Складання календарного плану кваліфікаційної роботи	вересень 2022	виконано
4.	Збирання матеріалу для написання розділів кваліфікаційної роботи	вересень – жовтень 2022	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2022	виконано
6.	Підготовка розділу 2	листопад 2022	виконано
7.	Написання вступу і загальних висновків роботи та оформлення роботи	грудень 2022	виконано
8.	Нормоконтроль	1-10 грудня 2022	виконано
9.	Рецензування кваліфікаційної роботи	10-12 грудня 2022	виконано
10.	Захист кваліфікаційної роботи	грудень 2022	виконано

Студент

Керівник проекту (роботи)

Василевський В. В.

Каширіна І. В.

РЕФЕРАТ

ДР: 90 стор., 3 додатки, 98 джерел.

Об'єкт дослідження – синтаксис творів літературознавчого спрямування.

Предмет дослідження – особливості трансляції синтаксичної специфіки англomовних текстів наукової тематики на прикладі текстів літературознавчого спрямування.

Мета роботи – аналіз синтаксичної специфіки англomовних текстів наукової тематики на прикладі текстів літературознавчого спрямування.

Методи дослідження – описовий метод; метод теоретичного узагальнення; метод стилістичного аналізу; метод перекладацького аналізу; метод суцільної вибірки.

В першому розділі дипломного проєкту висвітлено типологічні особливості та жанрову специфіку англomовних наукових текстів літературознавчого спрямування, розглянуто лексико-граматичні особливостей англomовних текстів літературознавчого спрямування, зокрема структуру синтаксичних конструкцій таких текстів. У другому розділі дипломного проєкту проаналізована синтаксична своєрідність текстів літературознавчої тематики, а також розглянуто особливості відтворення синтаксичних конструкцій в перекладі роботи Д. Перкінса «Чи можлива історія літератури?». Виконаний аналіз синтаксичних конструкцій літературознавчого тексту а також засобів та методів відтворення таких конструкцій при здійсненні перекладу. Результати, отримані в роботі, можуть бути використані в процесі перекладу наукових текстів, зокрема, текстів літературознавчого спрямування.

ПЕРЕКЛАД, СИНТАКСИС, НАУКОВИЙ ТЕКСТ, ВІДТВОРЕННЯ, КАУЗАТИВ, ПЕРМУТАЦІЇ, СИНТАКСИЧНИЙ АНАЛІЗ, ЕМФАЗА.

ЗМІСТ

Завдання на роботу

Реферат

ВСТУП..... 6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ТЕКСТІВ
НАУКОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ..... 9

1.1. Текст науково-гуманітарного підстилю як тип тексту
оригіналу: когнітивні, мовленнєві та жанрово-стилістичні
параметри..... 9

1.2. Синтаксична (під)система природної мови..... 20

1.3. Межі перекладності текстів літературознавчої тематики..... 26

РОЗДІЛ 2. СИНТАКСИЧНА СВОЄРІДНІСТЬ І ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ
ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ
ТЕКСТІВ..... 35

2.1. Семантико-синтаксична організація наукових текстів
літературознавчої спрямованості..... 35

2.1.1. Засоби вираження номінативності та предикативності в
текстах літературознавчої тематики..... 35

2.1.2. Синтаксичні процеси в текстах літературознавчої
тематики..... 38

2.2. Шляхи і способи відтворення окремих синтаксичних явищ у
перекладі роботи Д. Перкінса «Чи можлива історія літератури?»..... 44

2.2.1. Особливості відтворення синтаксичних преференцій
автора в перекладі..... 44

2.2.2. Моделі перекладу детермінантних членів речення..... 54

ВИСНОВКИ..... 60

SUMMARY..... 63

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 66

ДОДАТКИ..... 77

Додаток А. Приклади атрибутивних словосполучень..... 77

Додаток Б. Тези науково-практичної конференції «Тиждень науки –
2022»..... 81

Додаток В. Тези науково-практичної конференції «Актуальні проблеми
перекладознавства, текстології і дискурсології» 86

ВСТУП

Інтеграція України в європейський та світовий науковий, економічний та культурний простір обумовлює широке розповсюдження текстів наукової тематики та зростання інтересу до поглибленого вивчення питань наукового перекладу. Відомо, що мова, яка використовується в науці, описує та інтерпретує світ, проектуючи об'єктивний характер наукового знання. Наукове спілкування можна визначити як процес збору, упорядкування, представлення та уточнення інформації.

Переконання також є частиною такого спілкування, яке звертається до об'єктивності, щоб переконати аудиторію. Це також процес, який неминуче формується його контекстами, і який покращується, коли він визнає свої контексти. Ефективна наукова комунікація є невід'ємною частиною всіх професій і сфер навчання в індустріально розвиненому суспільстві.

Важливе місце серед текстів науково-гуманітарного підстилю займають тексти літературознавчої тематики, які акумулюють в собі особливості різних галузей гуманітаристики – мовознавства, філософії, мистецтвознавства, музикознавства, релігієзнавства, культурології.

Проблемам перекладацьких трансформацій англomовних наукових текстів і, зокрема, особливостям відтворення їх синтаксичних конструкцій приділяла увагу значна кількість як вітчизняних, так і закордонних дослідників. Значний внесок в ці дослідження були внесені Л. Демською-Будзуляк [Демська-Будзуляк 2020], О. Дубенко [Дубенко 2019], Р. Жангазіною [Жангазінова 2016], [Загнітко 2009; 2014], В. Карабаном [Карабан 2004], М. Кочерганом [Кочерган 2010], Х. Кунець [Кунець 2016], А. Матюшенко [Матюшенко 1998], М. Наєнко [Наєнко 2001], В. Носолевською [2015], І. Погребняк [Погребняк 2018], А. Приходько [Приходько 2002], О. Селівановою [Селіванова 2006], І. Тирон [Тирон 2014], Щербиною [Щербина 2017, с. 264], Говав [Говав 2010], Джексон [Джексон 2016], Кьєр [Кьєр 2014]. Проте, відтворення особливостей

синтаксичної специфіки текстів літературознавчого спрямування наразі залишається недостатньо вивченим.

Актуальність теми дипломного проекту полягає в уточненні особливостей синтаксичної специфіки англomовних літературознавчих текстів, розгляді актуальних тактик та стратегій відтворення цієї специфіки під час перекладу.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційну роботу магістра виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу і теми кафедри теорії та практики перекладу Національного університету «Запорізька політехніка» № 06118 «Когнітивно-дискурсивна організація текстового простору міжкультурної комунікації». Тема роботи затверджена наказом ректора № 361 «04» листопада 2022 р.

Об'єкт дослідження – синтаксис творів літературознавчого спрямування.

Предмет дослідження – особливості трансляції синтаксичної специфіки англomовних текстів наукової тематики на прикладі текстів літературознавчого спрямування.

Метою роботи є аналіз синтаксичної специфіки англomовних текстів наукової тематики на прикладі текстів літературознавчого спрямування.

Досягнення зазначеної мети потребує розв'язання низки завдань:

- дати характеристику літературознавчого тексту як об'єкту наукового дослідження;
- проаналізувати місце синтаксису в якості підсистеми мови;
- визначити лексико-граматичні особливості наукових текстів літературознавчого спрямування;
- проаналізувати основні моделі відтворення синтаксичних структур в монографії Перкінса «Is Literary History Possible» в перекладі А. Іщенко.

В роботі були застосовані наступні **методи дослідження**: для характеристики та визначення ключових понять дослідження використовувався *описовий метод і метод теоретичного узагальнення*; для узагальнення стилістичних особливостей наукових текстів літературознавчого спрямування використовувався *метод стилістичного аналізу*; для

визначення особливостей відтворення синтаксичних конструкцій при перекладі використовувався *метод перекладацького аналізу*; для вибору прикладів для дослідження використовувався *метод суцільної вибірки*.

Теоретичне значення полягає у всебічному вивченні специфіки відтворення синтаксичних конструкцій при перекладі наукових текстів літературознавчого спрямування.

Практичне значення обумовлене можливістю застосування отриманих результатів при здійсненні перекладів текстів науково-гуманітарного підстилю, а саме літературознавчих текстів.

Матеріал дослідження книга дослідника Д. Перкінса «Is Literary History Possible» мовою оригіналу (англійська) [Perkins 1993] та її переклад, виконаний Андрієм Іщенко [Перкінс 2005].

Апробацію результатів роботи здійснено на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів «Тиждень науки-2022» та на науково-практичній конференції «Актуальні проблеми перекладознавства, текстології і дискурсології». За результатами конференцій було опубліковано тези доповіді на тему «Теоретичні засади вивчення синтаксису англomовного науково-технічного тексту» та «Синтаксична своєрідність англomовного науково-технічного тексту в аспекті трансляції».

Структуру дипломної роботи зумовлено науковою логікою дослідження та його метою. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (98 найменувань) та трьох додатків. Загальний обсяг роботи – 90 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ТЕКСТІВ НАУКОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ

1.1. Текст науково-гуманітарного підстилю як тип тексту оригіналу: когнітивні, мовленнєві та жанрово-стилістичні параметри

Приступаючи до джерельного тексту, перекладач завжди дає цьому тексту певну оцінку, придивляється до його структури, семантики, функцій, намагається простежити зв'язок між когнітивними параметрами та ситуаціями реальної дійсності, як вони заcodedовані в оригіналі. Не меншу увагу доскіпливого перекладача привертає і синтаксичний візерунок текстуальної тканини. Теоретичні основи розуміння своєрідності наукових текстів, зокрема й науково-гуманітарного підстилю, до якого відносяться літературознавчі тексти, закладено вітчизняними та зарубіжними вченими Л. Демською-Будзуляк [Демська-Будзуляк 2020], О. Дубенко [Дубенко 2019], Р. Жангазіною [Жангазінова 2016], А. Загнітко [Загнітко 2009; 2014], В. Карабаном [Карабан 2004], М. Кочерганом [Кочерган 2010], Х. Кунець [Кунець 2016], А. Матюшенко [Матюшенко 1998], М. Наєнко [Наєнко 2001], В. Носолевською [2015], І. Погребняк [Погребняк 2018], А. Приходько [Приходько 2002], О. Селівановою [Селіванова 2006], І. Тирон [Тирон 2014], Щербиною [Щербина 2017, с. 264], Говав [Говав 2010], Джексон [Джексон 2016], Кьер [Кьер 2014]. Під науково-гуманітарним підстилем ми розуміємо такий підстиль, який виділяємо на основі предмета науки або галузі знання. Дошукуючись сутнісних основ літературознавства, ми йдемо за концепцією М. Наєнко, маючи на увазі «науку про художню літературу та особливості розвитку літературного процесу; розгалужену мережу наукових дисциплін, кожна з яких охоплює (аналізує) певну грань словесної творчості» [Наєнко 2001, с. 5]. А. Матюшенко визначає літературознавчий текст як центральний компонент інформаційної області літературознавства

[Матюшенко 1998, с. 14]. Отже, літературознавчі тексти належать до науково-гуманітарного підстилю наукового стилю. Логіка нашого дослідження спонукає детально розглянути текст літературознавчої тематики, представивши його характеристики як типу тексту оригіналу.

У розумінні лінгвокогнітивних засад міжмовного концептуального варіювання, зокрема й крізь призму трансляції, ми йдемо за концепцією Н. Кудрявцевої, водночас, в нашій роботі ми спираємось на методику вивчення синтаксичних концептів А. Приходько [Кудрявцева 2018; Приходько 2013]. Якщо йдеться про царину когнітивістики, вважається, що тексти літературознавчої тематики відрізняються тяжінням до формування ознак концептосистем, порівнянням цих концептів та пошуками доказів їхнього існування. У розумінні когнітивних параметрів текстів літературознавчої тематики ми йдемо за концепцією А. Приходько, який справедливо вказує на багатомірність як ознаку ментального утворення – тобто концепта, окремо зазначаючи, що концепти мають певну семіотичну реалізацію [Приходько 2008, с. 103; Приходько 2013, с. 12]. А. Приходько формулює поняття синтаксичного концепту: в широкому розумінні концепт інтерпретується як нашарування ціннісних конотацій на значення слова, тобто як будь-який вербалізований зміст, відзначений певною мірою етнічною специфікою. Синтаксичними концептами називають «типову пропозицію, яка зафіксована конкретною структурною схемою простої пропозиції <...> – те відношення, яке вловлено тим, хто говорить як типове (ставлення буття, інобуття, небуття та ін.)» [Приходько 2013, с. 57]. Проте, як зазначає дослідник, виділення синтаксичних концептів є складним питанням.

При творенні текстів літературознавчої тематики когнітивні ситуації відображатимуться у висловленнях, які можна представити у вигляді семантико-синтаксичних моделей. З урахуванням соціальної стандартизації, яка накладає певні обмеження на варіативність та поєднання мовних знаків, прикладом цих моделей у текстах літературознавчої тематики є так звані

мовні кліше. Саме наявність універсального та варіативного в мисленні й мові як на передумову успішної інтерпретації вказує Н. Кудрявцева, коли вибудовує структури простору, часу, причини та руху крізь призму когнітивної інтерпретації [Кудрявцева 2018, с. 317]. В нашій роботі ми цілком поділяємо думку О. Селіванової, яка зазначає, що мовні кліше здатні перетворюватися на штампи «при використанні їх у нетипових контекстах» [Селіванова 2006, с. 209]. Одним з таких контекстів є публіцистика, з якою тексти літературознавчої тематики мають багато спільного. Саме тому, на нашу думку, в літературознавчих текстах можна зустріти і мовні кліше, й штампи. Суголосної думки дотримуються й А. Стегалюк і Т. Маслова, які вказують, що основна риса текстів літературознавчої тематики – наявність штампів і стереотипізованої спеціальної лексики, а також кліше [Стегалюк 2014, с. 221; Маслова 2014, с. 24]. Говорячи про кліше, не забуваймо про функціонування терміна-дублета – *сталі необразні фрази* [Карабан 2004, с. 455].

На думку Н. Романюк, мовні кліше за структурно-типологічними параметрами можна поділити на *номінативні* та *дієслівні словосполучення*, які утворюватимуть *синонімічні* та *антонімічні* пари [Романюк 2018, с. 9]. Дієслівні словосполучення можуть функціонувати як *предикати*. У такому випадку предикатам властива динамічність. Динамічний предикат, на думку В. Носолевської, являє собою «мовну сутність, план вираження якої репрезентовано повнозначним дієсловом, а планом змісту є переломлена свідомістю суб'єкта дискурсивної діяльності ситуація дійсності, подана як така, що висвітлює зміну стану або розташування об'єкта сприйняття, або як така, якою суб'єкт її спостерігає з точки огляду, яка змінюється з плином часу» [Носолевська 2015, с. 4]. Таким чином динамічно реалізується комунікативна інтенція автора тексту літературознавчої тематики: прагнення констатації, критичного аналізу, обґрунтування, уточнення, вдосконалення, опису, прогнозування.

На думку В. Карабана, на рівні словосполучення існують й інші семантико-синтаксичні моделі, що відрізняються продуктивністю та частотністю, а саме: складні терміни-словосполучення, утворені за моделями *іменник + іменник*, *іменник + дієприкметник теперішнього часу + іменник*, *іменник + дієприкметник минулого часу + іменник*, *прикметник + дієприкметник теперішнього або минулого часу + іменник*, *числівник + дієприкметник минулого часу + іменник* тощо [Карабан 2004, с. 7].

Особливу увагу вдумливого дослідника текстів літературознавчої тематики привертає синонімія на рівні синтаксису. Йдучи за концепцією А. Лепетюхи, ми розуміємо *синтаксичні синоніми* як «складні мовно-мовленнєві знаки», які на етапі від зародження до реалізації проходять шлях від стадії розумових операцій, а звідти до мови й далі – до мовлення. На думку А. Лепетюхи, існують *моно-* та *поліпредикативні конструкції*, в яких синтаксична моносинонімія та полісинанімія представлена на рівні синтагми й висловлювання [Лепетюха 2020, с. 3]. Т. Гриценко особливо підкреслює частотність вживання логічно впорядкованих речень та *тематично однорідних слів* у текстах літературознавчої тематики [Гриценко 2010, с. 141]. На нашу думку, функціонально такі тематично однорідні слова можуть виступати своєрідним різновидом реалізації синонімії у текстах літературознавчої тематики. Суголосної думки дотримується й Р. Жангазінова, яка підкреслює, що терміни однієї тематичної групи в текстах літературознавчої тематики мають «близьку семантику» (термін Р. Жангазінової) й перебувають у відношеннях синонімії [Жангазінова 2016, с. 273].

Стильовою ознакою текстів літературознавчої тематики вважаємо експресивність, оскільки емотивну функцію мови тут реалізовано ширше, аніж у науково-технічних текстах, де, наприклад, представлено певні характеристики об'єкта або задокументовано перебіг тих чи інших процесів. Експресивність текстів літературознавчої тематики пояснюється наступними причинами: по-перше, літературна критика наближається до публіцистики та

журналістики, по-друге, вивчення художньої літератури відбувається в аксіологічному ракурсі, літературні критики в пошуках художньої вартості мають справу не лише з творами сучасного їм літературного процесу, а й з часовіддаленими, оцінка ідейно-естетичних параметрів яких ускладнюється динамікою розвитку лінгвокультури. По-третє, окрім як герменевтична практика та літературна аксіологія, літературна критика постає ще й як літературна еристика (теорія та практика сперечання), оскільки насичена дискусіями та полеміками стосовно художніх феноменів [Колкутіна 2020, с. 436]. Специфічний стилістичний характер текстів літературознавчого спрямування є результатом регулярного внесення різноманітних експресивно-емоційно-оцінних засобів вираження, його обумовлено і завданнями літературознавчого дослідження – аналізом та оцінкою творів словесної художньої творчості, крізь призму тональності та оцінності. В текстах гуманітарного напрямку, зокрема літературознавчих текстах, тим не менш використовуються експресивно-емоційні елементи, що виконують функцію термінів і є формою вираження спеціальних понять [Онуфрієнко 2009, с. 35].

Так, в літературознавчих текстах часто використовується група засобів тональності, направлена на те, що знаходиться в полі зору автора, натомість серед видів *надання оцінювання*, характерних для текстів літературознавчого напрямку, знаходимо *поєднання раціональної та емоційно-експресивної оцінки наукових фактів за ступенем їх значущості, придатності для аналізу тощо. Семантика оцінки* в текстах сучасних рецензій досліджена в роботі Н. Корневої. Дослідниця зазначає, що поряд із лексико-синтаксичними засобами введення оцінних значень до тексту рецензії, що роблять його академічним та офіційним, знаходять місце й елементи виразності, суб'єктивного оцінювання, а тому й емоційності. Це в свою чергу зумовлює способи організації текстів рецензій у відповідності до індивідуального стилю викладу кожного окремого автора [Корнева 2014, с. 141].

До синтаксичних засобів емотивної експресії (термін В. Чабаненко [Чабаненко 2002, с. 168]) на рівні речення у текстах літературознавчої тематики відносимо: емфатичні конструкції; складний номінативний присудок, що є емоційно уточненим або гіперболізованим за рахунок інтенсифікатора; обставини міри й ступеня, способу дії, які містять підсилення у вигляді інтенсифікатора; риторичні запитання; вставлені синтаксичні елементи, що виступають як додаткові оцінні характеристики.

Деякі дослідники, однак, вважають, що емотивність текстів літературознавчої тематики носить імплікований характер. Такої думки, зокрема, дотримується Полянiчко [Полянiчко 2019, с. 65].

Говорячи про емотивний характер речень текстів літературознавчої тематики, торкнемося питання безособовості. А. Касьяненко, Л. Никонорова та С. Волох вважають, що безособовість є стилістичною домінантою текстів наукового-гуманітарного підстилю. Особові займенники в таких текстах не є частотною характеристикою, особливо займенник першої особи однини «я» – його майже завжди заступає займенник першої особи множини «ми».

Зазвичай адресата тексту цікавить, що було виконано, яким чином і з якою метою [Касьяненко 2020, с. 4]. Не менш значущими для вивчення текстів літературознавчої тематики вважаємо складносурядні речення. Глибоку увагу феномену сурядності приділено в науковій розвідці А. Приходько [Приходько 2002]. Йдеться про особливості функціонування складносурядних речень у німецькій мові.

Таким чином, нам ідеться про більшу синтаксичну розмаїтість літературознавчих текстів у порівнянні з суто науково-технічними, що, у свою чергу, дозволяє говорити про глибший комунікативно-прагматичний вплив таких текстів. Остання думка нашої роботи на ідею щодо особливостей образу автора й образу читача, що існують в кожному з літературознавчих текстів: автора, що прагне якомога увиразнити й ускладнити систему контекстів, і читача, *homo legens*, за влучним висловленням М. Зубрицької [Зубрицька 2004], прогулянка якого літературним лісом (згадаймо метафору

У. Еко [Еко 1994]) не призведе до безцільних блукань, а стане плідним пошуком.

Н. Іщенко та В. Ліпінська вважають, що стиль літературознавчих текстів відрізняє доведення істинності теорій, класифікація й систематизації знань, роз'яснення певних явищ шляхом стимуляція інтелектуального діалогу читача з автором [Іщенко 2013, с. 33]. Як зазначають О. Ільченко і Т. Маслова, продуктивними стилістичними засобами, що стимулюють діалог автора і читача текстів літературознавчої тематики, є метафора, аналогія, персоніфікація [Ільченко 2003, с. 2; Маслова 2014, с. 24].

Характерною рисою текстів літературознавчої тематики є викладення матеріалу у певному логічному розгортанні, а саме шляхом *індукції*. Поділяючи думку М. Дорофєєвої, під індукцією ми розуміємо «умовивід від часткового до загального, від окремих фактів до узагальнень» [Дорофєєва 2020, с. 60]. До особливостей стилю літературознавчих текстів відносимо інформативність, логічність побудови, узагальнено-абстрактний характер викладу, смислову точність і об'єктивність, а також ясність і зрозумілість [Полянiчко 2019, с. 65]. Це своєрiдно позначається на синтаксисі текстів літературознавчої тематики [Крохмальна 2016]: характерною є наявність висловів, за допомогою яких членується інформація, або які вказують на час або послідовність, пояснюють або підсумовують вищесказане (*finally, again, thus, therefore, in fact,*).

Не меш значущими ознаками стилю в текстах літературознавчої тематики постають так звані *детермінанти*. В. Карабан вказує на означувальність як на функціональне навантаження детермінантів у реченні, причому детермінант залишається не пов'язаним з жодним окремим членом речення, а відноситься до речення в цілому, поширюючи його [Карабан 2004, с. 114]. Не обмежуючись стійкими стилістичними ознаками текстів літературознавчої тематики, перейдемо до змалювання їх стійких тематичних та композиційних ознак, щоб більш прискіпливо поглянути на літературознавчий текст як тип тексту оригіналу крізь призму жанру.

І. Корнейко, О. Петрова й Н. Попова зазначають, що «в англістиці теорію жанру розробляли три основні школи: австралійська школа системної функціональної лінгвістики, американська школа нової риторики та теорія жанру в рамках концепції англійської мови для спеціальних потреб» [Корнейко 2014, с. 32].

Як зауважує І. Козубська, в сфері наукової комунікації тексти у відповідності до домінуючої текстової функції можуть розподілятися на наступні жанрові групи: академічні або науково-теоретичні (монографія, наукова стаття, наукова доповідь, курсова та дипломна роботи тощо); науково-інформаційні (реферати, анотації, резюме-висновки); науково-критичні (рецензії, наукові відгуки, критичні огляди); науково-популярні (статті у науково-популярних виданнях, книжках, які призначені для широкого кола читачів), науково-навчальні (підручники, посібники, лекції, методичні рекомендації, навчальні та навчально-методичні посібники) [Козубська 2018, с. 34].

Літературознавство впродовж своєї історії сформувалось як наука, що охоплює вивчення теорії та історії літератури, а також літературної критики [Білоус 2011, с. 10].

До факультативних літературознавчих дисциплін відносимо бібліографію, текстологію та літературознавчу історіографію. Р. Гром'як в своїх працях зазначає, що логіко-гносеологічний аналіз літературознавства ставить і розв'язує питання про його науковий статус, про характер науковості літературознавства, тобто про місце і співвідношення в літературознавчих працях об'єктивного і суб'єктивного моментів, констатації, опису цих елементів та їх оцінки.

Наявна істотна відмінність у характері знань (інформації), які дають літературознавчі дисципліни, відображується у поширеному словосполученні, практикованому багатьма журналами для позначення одного з своїх розділів – «Літературознавство і критика». У такому разі до літературознавства відносять тільки історію літератури і теорію літератури.

Літературна критика трактується як окремий вид творчої діяльності, в якій переважає оцінний (значною мірою суб'єктивний) момент [Гром'як 2007, с. 417].

Тексти літературознавчої тематики можна розглядати й крізь призму концепції Р. Інгардена: від текстів з філософії літератури до текстів описового характеру (з літературної характерології, в термінах Інгардена), текстів з літературної типології, історії літератури, літературної критики [Уліцька 2008, с. 129].

Якщо для пошуку спільного між суто науковими й науково-гуманітарними текстами створити діаграму Вена, то у зоні накладання кіл пізнання виявляться спільні риси зазначених текстів: логічність викладення матеріалу, історична детермінованість тощо [Полянiчко 2019, с. 65], текстуальна реалізація пізнавально-інформативної функції та функції доказовості [Гриценко 2010, с. 137], а також жанрова диференціація: монографії, статті, дисертації, тези, нариси, словники та довідники, причому саме монографії та статті перебувають в центрі системи жанрів наукового стилю, вважаються її ядром.

Суголосної думки дотримується й Р. Гром'як, який підкреслює, що саме жанр науково-критичної статті є одним із найпопулярніших літературно-критичних жанрів. Дослідник зауважує, що така стаття включає в себе характеристики осмислюваних літературних явищ чи процесів, оцінні підсумки, зауваження чи побажання, що впливають із зробленого аналізу [Гром'як 2007, с. 640].

Зупинімося детальніше на характеристиці ядра жанрової системи літературознавчих текстів. *Монографія* являє собою узагальнення розрізнених відомостей, які отримано в результаті проведення декількох науково-дослідних робіт, присвячених одній темі. Монографія створюється дослідником тільки після накопичення значної кількості фактичних і узагальнених наукових відомостей [Козубська 2018, с. 39]. Літературознавчий словник-довідник визначає поняття *монографія* як

наукове видання, присвячене дослідженню однієї теми чи проблеми, виконане одним чи кількома авторами. У літературознавстві монографія являє собою продуктивну форму характеристики структури великих за обсягом історико-літературних і теоретичних видань. Таким чином, значний текстовий обсяг монографій зумовлює складність їх смислової та формальної структури. Натомість наукова літературознавча стаття – науковий чи публіцистичний твір невеликого розміру.

Таким чином, значний текстовий обсяг монографій зумовлює складність їх смислової та формальної структури. З погляду прагмалінгвістики, створення і реценція такого значного за тематичним і текстовим обсягом жанру, як монографія, є сукупністю комунікативних актів, що відбуваються у контексті цілого твору, а з погляду лінгвістики тексту монографія – це складний конгломерат макро- і мікротекстів [Яхонтова 2009; 2014, с. 137].

Як зауважує І. Шилінська, монографії, особливо одноосібні, допускають більш вільне вираження суб'єктивних поглядів порівняно з іншими жанрами науково-гуманітарної прози [Шилінська 2016, с. 607]. До загальних ознак, що характеризують предметну область літературознавчого тексту, А. Матюшенко відносить тематику літературознавчого тексту. Тематика літературознавчого тексту в першу чергу впливає на подальшу інтерпретацію таких текстів [Матюшенко 1998, с. 26]. До специфічних ознак літературознавчих текстів А. Матюшенко відносить:

1. Час створення наукового тексту. Врахування часу створення має істотне значення при вивченні семантики лексичних одиниць, що мають термінологічне значення.

2. Автора тексту (визначальним є його професія, приналежність до тієї або іншої школи, прихильність автора до певних традицій та наукових методів).

3. Адресата, до якого спрямований текст. В якості адресату може бути вчений-філолог, студент філологічного вищого навчального закладу, вчитель середньої школи тощо.

4. Функціональну роль тексту та його жанр. Для того випадку, коли літературознавчий текст являє собою наукову монографію або статтю, що розраховані на спеціалістів, функціональною роллю є інтерпретація художнього твору, що аналізується.

5. Форму тексту (монолог або діалог). Як зазначає А. Матюшенко, у літературознавстві функціонують переважно тексти-монологи. В той же час, статті у літературних журналах та матеріали наукових дискусій можна віднести до текстів-діалогів.

6. Структуру та об'єм літературознавчого тексту.

За рівнем інтерпретації художніх творів літературознавчі тексти поділяються на:

1. Розбори конкретних художніх творів або дослідження творчості окремих авторів.

2. Роботи, в яких розглядаються цілком літературні напрями та школи, роботи присвячені літературному процесу.

3. Дослідження загальнотеоретичного характеру.

4. Роботи з історії безпосередньо літературознавчої науки, причому в останніх двох випадках мова йде про свого роду «метаметатексти» [Матюшенко 1998].

Зазначені напрацювання спонукають до потрактування наукового тексту літературознавчої тематики як вагомого джерела смислів, що актуалізуються в процесі трансляції в тому числі й на рівні їхніх синтаксичних структур. Для глибшого перекладознавчого розгляду синтаксичних структур текстів літературознавчої тематики зосередьмося на термінологічному апараті нашого дослідження.

1.2. Синтаксична (під)система природної мови

М. Кочерган звертає увагу, що мовні рівні не існують ізольовано, вони пов'язані між собою. Так, на стику рівнів виникають так звані проміжні рівні – фразеологічний, словотвірний та морфонологічний [Кочерган 2010]. На думку Л. Чумак, поняття *системи*, окрім принципу взаємозалежності, діалектичної єдності її елементів, ґрунтується на розумінні функціонування цих елементів у системі [Чумак 2013, с. 534]. Проте головним недоліком існуючих систем мовної ієрархії є те, що в них не дотриманий єдиний принцип виділення рівнів. При цьому синтаксичний рівень не може розташовуватись над лексичним рівнем, оскільки цей рівень містить не мовленнєві одиниці, а мовленнєві моделі (синтаксичні конструкції).

Синтаксичний рівень мовної системи – це організована сукупність засобів зв'язку і взаєморозташування словоформ, які використовуються у спілкуванні для передачі семантики повідомлення (або думки). Закономірності сполучення слів і предикативних одиниць у реченні, будову, ознаки й типи речень і висловлень вивчає синтаксис [Селіванова 2008, с. 453]. Відомо, що синтаксис складається з двох підрозділів – синтаксису словосполучень, «який установлює синтаксичні властивості окремих слів як частин мови, тобто правила їхньої сполучуваності з іншими словами», та синтаксис речень, «спрямований на дослідження типів, ознак речень, зв'язків слів і сполук у складі речення й висловлення» [Селіванова 2008, с. 454]. За визначенням М. Кочергана, синтаксис речення описує внутрішню структуру, комунікативний тип речень, їхню семантику і синонімічні перетворення. В той час, як синтаксис частин мови в якості предмету дослідження розглядає сполучувальні можливості слова, способи їх реалізації і виражені ними відношення (предикативні, атрибутивні, об'єктні, релятивні тощо) [Кочерган 2010, с. 249]. Напрями синтаксису представлені: структурно-статичним, функціонально-семантичним, генеративним, комунікативним, стилістичним (або так званим

експресивним), текстуальним, когнітивним різновидами [Селіванова 2008, с. 456].

Синтаксичний рівень в системі вихідної та цільової мови (англо-український напрямок) представлений, по-перше, реченням, по-друге, словосполученням, по-третє, висловленням. У розумінні цих понять ми йдемо за концепцією О. Селіванової [Селіванова 2006], в наукових розвідках якої наголошується, що питання визначення речення, словосполучення й висловлення досі залишаються дискусійними. Тим не менш, під *реченням* пропонується розуміти структурно-семантичну інваріантну одиницю мовної системи, якій притаманна комунікативна, змістова й інтонаційна завершеність; *висловлення* при цьому постає «мовленнєвим варіантом речення, його реалізацією в конкретному мовленнєвому акті», натомість *словосполучення* потрактовується як поєднання слів «на підставі певного семантичного та граматичного зв'язку» [Селіванова 2008, с. 456]. О. Селіванова привертає окрему увагу до понять *синтаксема*, «яка є мінімальним носієм елементарного змісту, конструктивним компонентом речення й має відповідний набір синтаксичних функцій», та *позиційна схема*, тобто «інваріант можливого варіювання реченнєвих позначень однієї події» [Селіванова 2008, с. 457]. Крім того, як стверджує К. Мачульська, деякі лінгвісти в якості окремого структурного елементу синтаксичної системи виокремлюють *предикативну одиницю*. В граматиці англійської мови розмежовують поняття *речення* та *предикативна одиниця*: *sentence* – речення як самостійна комунікативна одиниця та *clause* – предикативна одиниця, яка входить до його складу, але не відповідає йому [Мачульська 2020, с. 123].

Як зазначає Т. Масицька, основне місце у структурі синтаксичних одиниць (синтаксема, словосполучення, текст) належить реченню. Так, речення здатне реалізувати найважливіші функції мови: комунікативну (мова як засіб спілкування) і когнітивну (мова як знаряддя пізнання і відображення дійсності, вираження думки). Відомо, що речення формує структурно-семантичні особливості синтаксичних одиниць (синтаксем, словосполучень) і

як предикативна одиниця є складною конструкцією в ієрархічній структурі мови [Масицька 2013, с. 169].

На думку М. Разумової, речення є однією з центральних одиниць синтаксису, яке слугує основним засобом формування, виразу і повідомлення думки. На синтаксичному рівні речення визначається як цілісна та автономна синтаксична одиниця, яка виражає завершену думку та реалізує всі необхідні граматичні зв'язки більш менших єдностей, що входять в її склад [Разумова 2008, с. 50].

За визначенням А. Висоцького, речення – це предикативна синтаксична одиниця, що функціонує як *мовний знак ситуації*. Речення вказує на відношення до дійсності, ґрунтується на синтаксичних зв'язках і семантико-синтаксичних відношеннях і виступає відносно завершеною одиницею спілкування й вираження думки [Висоцький 2011, с. 107]. Звідси можемо говорити про семіотизацію мовних кліше в текстах літературознавчої тематики. На думку І. Погребняк, семіотизація розширює пізнавальні межі в текстах літературознавчої тематики, з подальшим виходом за межі штампів та кліше, сприяє «осмисленню мистецьких явищ в іманентних категоріях опису, аналізу, інтерпретації» [Погребняк 2018, с. 163].

Ряд дослідників, такі як І. Вихованець, Т. Криворучко, Т. Масицька, розглядають речення в якості комплексу, що складається з декількох незалежних підсистем. Таким чином, речення є багатоаспектною синтаксичною одиницею. А. Висоцький наводить наступні аспекти, що характеризують речення:

1. Сміслова організація, яка відображає явища об'єктивної дійсності.
2. Формальна організація, що включає тип, структуру предикативної конструкції.

3. Комунікативна організація, яка несе комунікативну мету повідомлення [Висоцький 2011, с. 108].

В свою чергу Р. Вихованець виділяє наступні такі аспекти речення, як формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний і комунікативний.

Нарешті, в роботі Т. Криворучко мова йде про семантичний, структурний та прагматичний аспекти речення, які на думку дослідниці є головними та визначальними, оскільки саме вони охоплюють три основні сторони знака: форму, зміст і вживання [Криворучко 2012, с. 174].

Як зазначає в своїй роботі А. В. Висоцький, семантичний, семантико-синтаксичний та формально-синтаксичний аспекти стосуються сфери мови, тому вони мають більшу стабільність і визначеність. В свою чергу, комунікативний аспект спрямований у сферу мовлення і через потреби комунікації є найбільш динамічним [Вихованець 1993, с. 129].

Відомо, що основними ознаками речення є комунікативність, предикативність та інтонація. Визначальною ознакою речення є його предикативність. В лінгвістиці термін предикативність визначається як визначають як комплексну категорію, що виражає співвіднесеність змісту речення з реальною дійсністю. Предикативність виражається морфологічними й синтаксичними засобами: дієслівними формами, співвідношенням членів речення, інтонацією, порядком слів, що формують сутність граматичної форми речення [Дуброва 2020, с. 6].

В своїй монографії Т. Масицька зазначає, що речення як основна синтаксична одиниця функціонує в різних формах – просте елементарне, ускладнене, складне елементарне і складне ускладнене [Масицьк 2016, с. 170]. Зазвичай, під простим реченням розуміють, синтаксичні побудови, що мають в своєму складі одну предикатну основу. Основними характеристиками простого речення є його синтаксична структура, семантична структура, порядок слів, інтонація.

Складне речення, за визначенням К. Шульжука, це сполучення (поєднання) простих речень або ж як складне ціле, частини якого не мають змістової та інтонаційної завершеності і не можуть бути кваліфіковані як прості речення [Шульжук 2004, с. 209]. Отже, прості і складні речення розрізняють за кількома диференційними ознаками:

- прості речення складаються з мінімальних синтаксичних одиниць і словосполучень, а складні – з двох і більше простих речень;
- з формально-синтаксичного погляду прості речення складаються з однієї предикативної одиниці, складні – з двох і більше;
- прості речення як компоненти складного речення не мають інтонаційної завершеності, яка властива складному реченню;
- у простому реченні основним є предикативний зв'язок між підметом і присудком, тоді як у складному реченні – підрядний і сурядний зв'язки, [Шульжук 2004, с. 2015].

Трактування поняття ускладненого речення в свою чергу відрізняється у різних дослідників. Так, за думкою О. Ахманової, ускладненим є речення всередині якого є відносно самостійна синтаксична конструкція. Згідно із думкою І. Морозової, ускладненим можна вважати речення, що містять в своєму складі поширене звертання, низку координованих головних членів, герундіальні, партиципiальні та інфiнітивні звороти [Морозова 2009, с. 30].

Прості, ускладнені й складні речення різняться не лише кількістю граматичних основ, а й кількістю пропозицій, тобто семантичним навантаженням. О. Дуброва зауважує, що прості речення передають одну пропозицію і є монопропозитивними, тоді як ускладнені й складні виражають дві (й більше) пропозицій і є поліпропозитивними [Дуброва 2020, с. 5]. *Пропозиція* (або узагальнений сенс речення) в свою чергу визначається як «смісловий концептуальний набір компонентів, які мовець прагне вербалізувати». М. Кочерган визначає *пропозицію* як семантичний інваріант, спільний для всіх членів модальної і комунікативної парадигми речень. Із поняттям *пропозиції* в свою чергу пов'язана теорія глибинних і поверхневих структур [Кочерган 2010, с. 258].

Докладний аналіз застосування типів речень у різних функціональних стилях наведений в роботі І. Морозової. Так, для наукового тексту характерними є:

1. Прості – нееліптичні поширені і непоширені, еліптичні односкладні поширені і непоширені, еліптичні поширені і непоширені.

2. Ускладнені – зі вставними елементами, з ланцюжками координованих членів речення, які мають граматичні комплекси, змішаного типу.

3. Складні – складносурядні, складнопідрядні, змішаного типу [Морозова 2009, с. 54].

Аналіз питомої ваги різних типів речень у науковому тексті, виконаний дослідницею, показав що більше половини всіх досліджуваних конструкцій становлять складні речення, ускладнені речення знаходяться на другому місці за частотністю вживання. В той же час питома вага простого речення є незначною.

У нашій роботі ми спираємось на класифікації словосполучень за семантико-синтаксичними відносинами. У вихідній мові (англійській) ми услід за В. Карабаном вирізняємо атрибутивні словосполучення, побудовані за моделлю Noun + Noun, Noun + Participle + Noun, Adjective + Noun, Adjective + Participle + Noun тощо [Карабан 2004, с. 7]. Щодо цільової мови (української), ми поділяємо думку А. Загнітко про необхідність поділу словосполучень на: атрибутивні, об'єктні, суб'єктні, обставинні, доповнювальні, апозитивні [Загнітко 2009, с. 3] (Додаток А).

Заглиблення у дослідження синтаксису наукового літературознавчого тексту невід'ємне від проблематики граматизованих та аграматизованих синонімічних мовленнєвих інновацій в континуумі мова \ мовлення, оскільки синтаксична синонімія активно виявляє себе в науковому дискурсі як на рівні синтагми, так і на рівні висловлення. При цьому, як зазначає А. Лепетюха, «моно- та поліпредикативні структури із синтаксичною синонімією формуються в просторі кінетизму думки на осі оперативного часу каузації мовно-мовленнєвого акту» [Лепетюха 2020, с. 290].

Можемо зробити висновок, що незважаючи на різні підходи вирішення питання ієрархії мовної системи, наявність значної кількості перехідних та

проміжних форм, одне з найважливіших місць в системі мови займають синтаксичні структури. Вивчення синтаксису на сучасному етапі здійснюється за наступними напрямками – формально-структурному, комунікативному і прагматичному.

1.3. Межі перекладності текстів літературознавчої тематики

На сучасному етапі розвитку перекладознавства перевага у дослідженнях віддається визначенню еквівалентності в межах лінгвістичного функціоналізму. Оскільки мова реалізується через мовлення, на суть та смисл функціонування тексту перекладу впливатиме комунікативна ситуація, а тому, на думку О. Ребрія, можна говорити про комунікативно-функціональну еквівалентність. Саме тому ми не зосереджуємось на структурно-семантичній близькості тексту оригіналу й тексту перекладу, натомість максимально уважно ставлячись до перекладу як до результату успішного перебігу акту комунікації у площині двох мов та культур – першоджерела та друготвору. В такому випадку О. Ребрій запроваджує оцінний термін *адекватність перекладу* [Ребрій 2012, с. 91].

У нашій роботі ми спираємось на концепцію еквівалентності, сформульовану Г. Турі, в основі якої – еквівалентність як функціонально та історично обумовлені мінливі відношення між текстами оригіналу й перекладу, в результаті яких контекст цільової мови та культури розширюється завдяки певному об'єму інформації, яка є змінною, з огляду на аксіому про множинність варіантів перекладу [Турі 1995, с. 12]. При цьому приймаємо до уваги існуючі норми перекладу та норми двох мов – мови-реципієнта та мови-сприймача.

В процесі трансляції ми дошукуємось функціональної тотожності мовних засобів, звертаючи також увагу на власне лінгвістичні чинники, вплив системи контекстів, комунікативної ситуації та творчого методу

перекладача. Коли йдеться про суто лінгвістичні чинники та творчий метод перекладача, говоримо про перекладацьку мовотворчість, яка розсуває межі використання мовних засобів, а отже, сприяє розширенню синонімічних рядів, в тому числі й синтаксичних синонімів.

За усіма учасниками процесу перекладання стоять рідна мова й культура. Здійснюючи переклад, ми водночас певним чином обумовлюємо характер рецепції друготвору, а тому не можна відкидати прагматичну інформацію тексту оригіналу, коли йдеться про вплив на реципієнта (цільового читача), який належить до іншої лінгвокультури на данному етапі її розвитку та є носієм рідної мови, унормованої у відповідності до певних правил її використання. Приймаючи вищезазначене до уваги, ми застосовуємо у нашій роботі перекладацькі трансформації, як регуляторний механізм, що допомагає врівноважити нормативні вимоги на структурно-семантичному рівні та необхідність встановлення відносин комунікативно-функціональної еквівалентності між текстами оригіналу й перекладу.

Не менш важливим для меж перекладності щодо текстів літературознавчої тематики є встановлення норм перекладу. Згідно з концепцією Г. Турі, розглядаємо три типи норм перекладу: початкові, прелімінарні та операційні. Йдеться про семіотичний пріоритет, а не про вибір між адекватністю (у Г. Турі – вибір або на користь норм мови й культури тексту оригіналу, – порівняйте зі стратегією форенізації, або на користь норм цільової мови й культури, – пригадаємо у цьому зв'язку стратегію доместикації); вибір тексту для перекладання; дотримання норм відповідності структур оригіналу й перекладу [Турі 1995, с. 79]. При цьому одиниця перекладу «генерується реалізацією певної стратегії, саме зміна стратегії визначає межу одиниці перекладу для нашого сприйняття» (цит. за [Гамб'є 2020(a), с. 275]). Отже, залучення форенізації або доместикації в якості стратегій перекладання текстів літературознавчої тематики корелює із застосуванням тактик перекладання, серед яких чільне місце належить трансформаціям.

Оскільки при відтворенні синтаксичних структур текстів літературознавчої тематики ми приймаємо до уваги значущість прагматичної інформації, то й поділяємо думку М. Караневич щодо необхідності виокремлення прагматично зумовлених трансформацій, залучених в процесі трансляції. З цього приводу М. Караневич уводить поняття так званої прагматичної рівноцінності вихідного та цільового текстів. Зумовлені мовними та антропоцентричними чинниками, прагматичні трансформації забезпечують рівноцінний прагматичний ефект оригіналу й перекладу. Для нашого дослідження релевантно, що під прагматично зумовленими трансформаціями М. Караневич розуміє не тільки лексико-семантичні, а й лексико-граматичні чи суто граматичні перетворення, що призводять до створення перекладу, що є функціонально та прагматично рівноцінним оригіналу, зокрема, й на синтаксичному рівні через зміну його граматичних характеристик [Караневич 2014, с. 1].

При цьому маємо на увазі маємо на увазі не стільки збереження «першоджерельного контексту культури в термінах обставин, назв тощо» (цит. за [Гамб'є 2020(б), с. 118]), скільки вживання структур, що функціонально відповідатимуть структурам оригіналу та при цьому сприятимуть донесенню прагматичної інформації до реципієнта.

Наукові тексти літературознавчого спрямування належать до області наукової комунікації. Учасники наукової комунікації виконують когнітивні функції та орієнтуються на послідовне, динамічне нагромадження і відтворення інформації. В якості засобу реалізації цих функцій та окремої одиниці наукової комунікації застосовується одиничний акт повідомлення, яким і можна вважати літературознавчий текст [Гургула 2017, с. 310]. В свою чергу, основним завданням перекладу наукового тексту літературознавчої тематики є за можливості максимально точне та чітке доведення до читача відповідної інформації, наведеної в тексті оригіналі.

Між англійськими та українськими науковими текстами наявні значні граматичні відмінності, зумовлені структурою граматичної будови мови,

нормами і традиціями письмового наукового мовлення. Таким чином, джерелом труднощів, що виникають при перекладі можуть бути системні невідповідності, які існують між мовою оригіналу та мовою перекладу. Поняття труднощів перекладу в такому випадку є еквівалентним до поняття неперекладності. За іншою версією джерелом перекладацьких труднощів є асиметрія природної мови, яка проявляється в неоднозначності/багатозначності мови (на усіх рівнях) та ідіоматичності її використання [Ребрій 2012, с. 137].

Явище міжмовної асиметрії виявляється у невідповідності між складовими одиницями мови оригіналу та мови перекладу. О. Верховцева та О. Куценко підсумовуючи результати попередніх досліджень зазначають, що асиметрія на лексичному та граматичному рівнях а також на рівні прагматики між одиницями оригіналу і перекладу виявляється в засобах вираження і втілення задуму автора тексту. Можна зробити висновок, що явище міжмовної асиметрії робить переклад завжди принципово асиметричним, тобто переклад повинен зберегти асиметричність знаків оригіналу. У перекладі асиметричність мов виражається в необхідності висловити одну і ту ж думку різними способами [Верховцева 2018].

В роботах В. Карабана наведена наступна класифікація труднощів, які можуть мати місце при перекладі англomовних наукових текстів:

Розбіжності, що присутні в будові мов та в наборі їхніх граматичних категорій, форм та конструкцій; різні обсяги змісту форм і конструкцій, які є спільними або подібними для двох мов;

Труднощі, які викликані присутністю таких граматичних явищ у мові тексту оригіналу, які мають відмінні від відповідних граматичних явищ мови перекладу функціональні характеристики;

Труднощі, що пов'язані з граматичними явищами, які мають різні частотні характеристики та викликані розбіжностями в мовностилістичних нормах текстів мовами оригіналу й перекладу [Карабан 2004].

Складність при перекладі англійських літературознавчих текстів також становить питання перекладу термінів-неологізмів. Особливістю таких термінів є їх відсутність в термінологічних наукових словниках.

Значні відмінності можна спостерігати в будові речень українських та англійських наукових текстів, лише незначна частина англійських та українськомовних речень мають ідентичний порядок компонентів та синтаксичну структуру. Більшість речень при перекладі вимагає застосування граматичних трансформацій, яке має спрямовуватися на адекватну передачу смислу оригіналу й урахувати норми мови перекладу [Остроушко 2012, с. 234].

О. Ребрій пропонує класифікацію перекладацьких труднощів за двома критеріями – рівневим (або семіологічним) та галузевим. Відповідно до першого критерію перекладацькі труднощі можуть бути поділені на фонетичні; морфологічні; лексичні; лексико-семантичні; синтаксичні; текстові та жанрові. Необхідно зазначити, що розподіл перекладацьких труднощів за рівнями є певною мірою умовним, оскільки окремі випадки можуть бути охарактеризовані як такі, що належать до декількох різних рівнів. Специфіка галузевого критерію поділу перекладацьких труднощів впливає з існуючих традицій досліджувати окремі мовні/мовленнєві явища або їхні релевантні характеристики в перекладознавстві з позицій відповідних розділів мовознавства [Ребрій 2012, с. 140].

Згідно із висновками А. Болотнікової виділяються наступні особливості наукових текстів – наявність розлогих аналітичних конструкцій, часте вживання клішованих структур, синтаксичну повноту оформлення висловлення, переважно іменний характер морфологічних компонентів речення тощо [Болотнікова 2021, с. 79].

Як зазначає А. Болотнікова, складність синтаксичних конструкцій у наукових текстах пов'язана з багатоступеневим послідовним підпорядкуванням із великою кількістю засобів зв'язку між реченнями. Ці

зв'язки мають лінійний характер, що в свою чергу репрезентує послідовність наукового викладу [Болотнікова 2021, с. 79].

У процесі перекладу наукових текстів, зокрема творів літературознавчого спрямування, використання буквального словарного відповідника часто є неможливим або недоцільним з точки зору досягнення адекватності перекладу. В такому випадку перекладач вдається до перетворення внутрішньої форми слова або словосполучення або ж його повної заміни, тобто до перекладацької трансформації [Журавель 2015, с. 107].

Граматична перекладацька трансформація визначається як змінення граматичних характеристик слова, словосполучення або речення в перекладі. Як зауважує О. Остроушко, оскільки граматики тісно пов'язана з лексикою, значна кількість перекладацьких трансформацій має змішаний характер, тобто при перекладі відбуваються одночасно лексичні й граматичні зміни [Остроушко 2012, с. 234].

Такі вчені як Л. Бархударов, Я. Рецкер, О. Швейцер, Л. Латишев, Т. Казакова, В. Коптілов по різному інтерпретують в своїх роботах поняття перекладацької трансформації та, відповідно, надають різні варіанти класифікації таких трансформацій.

Розглянемо класифікацію перекладацьких трансформацій науковця С. Хоменко. З метою отримання необхідного рівня адекватності та еквівалентності при перекладі С. Хоменко виділяє використання наступних типів перекладацьких трансформацій: 1) перестановки; 2) додавання; 3) опущення та 4) контекстуальні заміни.

Перестановки (або *пермутації*, відповідно до визначення науковця В. Карабана) передбачають змінення порядку слів, словосполучень, частин складного речення текстів перекладу у порівнянні із текстом оригіналу. Докладніше зупинимось на синтаксичних перестановках, оскільки саме відтворення синтаксичних конструкцій є предметом даного дослідження. До синтаксичних перестановок, як зазначає О. Волченко відносяться: інверсія

речення, причиною якої є перестановка підмета; прямий порядок речення з фінальною постпозитивною обставиною (вживання англійських прислівників *here, only, enough*, зумовлене синтаксичною структурою англійської мови); вживання означення перед/після присудка; перестановка самостійних речень, яка обумовлена термінальним планом вихідної мови [Волченко 2017, с. 90].

Такий тип перекладацьких трансформацій, як *додавання* має на увазі необхідність додавання лексичних одиниць у відповідності до норм притаманних мові перекладу. Н. Романенко та Т. Головатюк підкреслюють, що причиною використання синтаксичних трансформацій додавання є не відмінності граматичних систем англійської та української мов, а прагнення створити адекватний переклад, що максимально повно передасть зміст вихідного тексту. Додавання лексичних одиниць має на меті покращення уточнення інформації та легкості розуміння цільового тексту реципієнтом [Романенко 2018]. Це зауваження стосується перш за все художнього перекладу, але вважаємо, що його можна розширити і на тексти літературознавчого спрямування.

Семантично надлишкові слова, вживання яких в перекладі є порушенням норм відповідної мови в результаті в результаті перекладацької трансформації піддаються *опущенню* (або вилученню). Результатом використання трансформації типу вилучення є компресія тексту, що в свою чергу сприяє логічності та чіткості тексту, а також кращого розуміння його реципієнтом.

В тих випадках, коли умови контексту не дозволяють застосовувати в перекладі словарні відповідності, доцільним є застосування *контекстуальної заміни*. На думку А. Хоменко, можливим є застосування декількох типів контекстуальних заміन. Так, наприклад, до такого типу трансформацій відноситься *конкретизація*.

А. Хоменко визначає конкретизацію як особливий тип перекладацьких перетворень, пов'язаний із заміною слів або словосполучень вихідної мови з ширшим значенням словами або словосполученнями мови перекладу з

вужчим, конкретнішим значенням. При *генералізації* одиниці вихідної мови, мають більш вузьке значення, замінюються одиницями мови перекладу з ширшим значенням. Створювана відповідність виражає родове поняття, що включає видове.

Сутність прийому *антонімічного перекладу* полягає у використанні в перекладі слова або словосполучення, що має значення, протилежне до значення відповідного англійського слова або словосполучення в оригіналі. Таке слово або словосполучення у перекладі називається *антонімічною відповідністю*. *Смисловий розвиток* при перекладі полягає в тому, що в перекладі використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається.

Компенсація зазвичай застосовується у тих випадках, коли певні елементи тексту вихідною мовою з тієї чи іншої причини не мають еквівалентів у мові перекладу та не можуть бути передані його засобами. У цих випадках, щоб компенсувати втрату, під час перекладу необхідно передати опущену інформацію у іншому місці тексту чи іншими засобами.

До граматичних заміन відносяться: зміна форми слова або частини мови; зміна членів речення; речення (просте – складне; складне – просте; головна частина – підрядна частина; сурядність – підрядність / сполучникове речення – безсполучникове речення).

Додатково зупинимось на понятті синтаксичного уподібнення або, відповідно до визначення В. Комісарова, нульової трансформації. Синтаксичне уподібнення є трансформацією, під час якої синтаксична структура вихідної мови перетворюється в подібну (або повністю аналогічну) синтаксичну структуру мови перекладу, завдяки чому в оригіналі та перекладі спостерігається існування паралельних синтаксичних конструкцій [Волченко 2017, с. 91].

Доцільним також є навести класифікацію перекладацьких трансформацій науковця А. Швейцера, який виділив чотири типи таких трансформацій: трансформації на компонентному рівні семантичної

валентності у разі застосування різного роду замін; трансформації, що здійснюються на референціальному рівні (конкретизація, генералізація, заміна реалій, використання при перекладі реметафорізацій тощо); трансформації на стилістичному рівні: компресія і розширення. В якості засобів компресії використовується еліпсис, семантичне стягнення, опущення надлишкових елементів і лексичне згортання [Журавель 2015, с. 108]. Г. Жустрін відзначає кілька характерних особливостей наукових текстів. Першою характерною рисою наукових текстів є те, що вони призначені для конкретних спеціалістів (в нашому випадку – літературознавців та філологів). Загалом, будь-який науковий текст літературознавчого спрямування – це зв'язаний в одне ціле матеріал з якого не можна виключити яку-небудь частину, прийнявши її за незначну, так як при цьому може змінитись зміст цілого тексту. Цілісне переосмислення полягає у розумінні сталого словосполучення (фразеологізму) та передачі його мовою перекладу зовсім іншими лексичними засобами. Інша особливість полягає в тому, що в більшості випадків в процесі перекладу наукового тексту необхідно змінювати порядок слів в реченні. У випадку, якщо перекладач недостатньо орієнтується в певній темі, він здійснюватиме дослівний переклад, тобто зберігатиме порядок слів у реченні відповідно до оригіналу, або ж додаватиме власні слова чи фрази, відсутні в тексті оригіналу, що також може змінити його значення.

Можна зробити висновок, що текст перекладу повинен відповідати наступним основним вимогам: перекладач повинен прагнути відтворити текст оригіналу якомога точніше; в процесі перекладу необхідно дотримуватись чіткого вираження думки при максимально стислій та лаконічній формі, яка характерна стилю української наукової літератури. При виконанні перекладу перекладач частіше стикається із невідповідностями між граматичними (в тому числі синтаксичними) вихідної мови і мови перекладу, ніж із відсутністю лексичних еквівалентів.

РОЗДІЛ 2

СИНТАКСИЧНА СВОЄРІДНІСТЬ І ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ТЕКСТІВ

2.1. Семантико-синтаксична організація наукових текстів літературознавчої спрямованості

2.1.1. Засоби вираження номінативності та предикативності в текстах літературознавчої тематики

У сучасній лінгвістиці прийнято виокремлювати поняття так званого *номінативного мінімуму речення*. Н. Іваницька зазначає, що номінативний мінімум речення – це «розширена схема, що містить мінімальну структурну схему речення (головні компоненти), та обов'язкові прислівні поширювачі, необхідні для реалізації реченням номінативної функції», що «дало підстави кваліфікувати її як розширену формально-синтаксичну структуру, опосередковану семантико-синтаксичною структурою речення» [Іваницька 2014, с. 105, 109]. Натомість *предикативний мінімум* визначається як «формально-синтаксична структура елементарного простого речення, сформована «лише конститутивними з формально-синтаксичного погляду членами речення», що не дає змогу віднести до неї навіть ті прислівні поширювачі, які видаються необхідними для реалізації синтаксичної потенції слів» [Вихованець 1993, с. 135; Іваницька 2020, с. 37].

Л. Коваль вирізняє у цьому зв'язку наступні типи предикатів: предикат стану, предикат процесу [Коваль 2015, с. 5]. Зважаючи на те, що такі предикати виступають в односкладних реченнях семантико-синтаксичними відповідниками головного компонента у формі одноособового дієслова, в ролі базового компонента головної синтаксеми головного компонента, вираженого одноособовим дієсловом, а предикатно-предикатна основа виступає семантико-синтаксичним відповідником двоелементного головного

компонента безособового речення [Коваль 2015, с. 5], можемо говорити про синтаксичну реалізацію моно- та поліпредикативних синонімічних структур, відповідно до концепції А. Лепетюхи [Лепетюха 2020].

Ступінь термінологізації наукових творів залежить від характеру викладу наукового літературознавчого тексту; адресації літературознавчого тексту та ступеня володіння фаховою термінологією автора наукової праці [Гриценко 2010, с. 137]. Можна сказати, що мова текстів літературознавчої тематики на синтаксичному рівні прагне складних термінологічних словосполучень. Хоча до наукового терміну висувається ряд вимог, серед яких однозначність, чіткість, небагатослівність, еластичність, відсутність синоніміки, відповідність терміна суті номінованих понять, як зазначає Г. Крохмальна, термінологія літературознавчих текстів не завжди відповідає цим вимогам. Зважаючи на це, часто літературознавчі терміни проходять у текстах процес експлікації. Експлікація (з лат. тлумачення, пояснення) – заміна неточного слова більш точним, застосування символів та умовних позначень [Крохмальна 2012, с. 194].

Застосування термінів із суміжних наук (екстрагалузових термінів) є характерним для сучасного літературознавства [Крохмальна 2015; Деркач 2009]. Так, Т. Деркач відзначає, що літературознавчий текст характеризується входженням й активним функціонуванням мовознавчих, музичних, філософських, фізичних, медичних, психологічних, мистецтвознавчих, математичних, технічних та інших термінолексем. Підкреслення в тих чи інших явищах істотних, найважливіших ознак, концентрація певних узагальнень є головною особливістю літературознавчої метафори [Деркач 2005, с. 72]. За Г. Крохмальною, наслідком процесу взаємодії літературознавства і інших галузей науки є взаємообмін, запозичення, спільне слововживання термінів. Відповідно, терміни набувають ознак міждисциплінарності [Крохмальна 2015, с. 82].

Отже, терміни мовознавства, філософії, мистецтвознавства, музикознавства, релігієзнавства, культурології тощо водночас мають здатність до інтеграції у межі літературознавчої терміносистеми. Наприклад, в досліджуваному тексті наявна значна кількість філософських або мистецьких термінів, таких як *позитивізм*, *телеологія* або *постмодернізм*:

*Such is the faith of **positivist historiography**, which reminds us that our image of the past changes not only because it reflects a changing present, but also because we constantly know more about the past* [Perkins 1993, с. 15].

У цьому полягає кредо *позитивістської історіографії*, яке нагадує нам, що наш образ минулого змінюється не тільки тому, що він віддзеркалює мінливе теперішнє, а й тому, що ми дедалі більше дізнаємося про минуле [Перкінс 2005, с. 18].

*Thus the narrative fails by the criteria of **postmodern or post structuralist historiography*** [Perkins 1993, с. 106].

Отже, цей наратив є невдалим з позицій *постмодерністської чи постструктуралістської історіографії* [Перкінс 2005, с. 87].

*Neither is the literary series **teleological*** [Perkins 1993, с. 157].

У розвитку літератури немає також і *телеології* [Перкінс 2005, с. 124].

Ступінь термінологічності лексики літературознавчих текстів розглядається в роботі А. Матюшенка, зокрема він зазначає відсутність у літературознавчої термінології вузькоспеціальної сфери застосування. Ця сфера багато в чому співпадає зі сферою функціонування гуманітарної культури загалом [Матюшенко 1998, с. 109].

А. Матюшенко підкреслює наступні тенденції вживання лексичних одиниць у літературознавчих текстах, які особливо відчутні в дослідженнях з історії літератури: по-перше, це прагнення авторів літературознавчих текстів користуватися насамперед загальноновживаними словами та висловлюваннями, а не спеціальною лексикою; по-друге – використання переважно тих спеціальних термінів, які відомі широкому читачеві.

Характерною ознакою термінологічної системи літературознавчих текстів, на думку науковців А. Матюшенко та Р. Жангазінової, є полісемія [Жангазінова 2016, с. 273; Матюшенко 1998, с. 109].

На думку Р. Жангазінової, полісемія в текстах літературознавчої тематики спричинена паралельним вживанням термінів та загальновживаної лексики [Жангазінова 2016, с. 273]. На нашу думку, на основі полісемії в текстах літературознавчої тематики утворюється синтаксичний паралелізм.

2.1.2. Синтаксичні процеси в текстах літературознавчої тематики

Приступаючи до цього підрозділу, ми йдемо за концепцією Г. Почепцова, який, розглядаючи типи ядерних речень в англійській мові, доходить висновку щодо замалості самих лише процесів згортання та розповсюдження ядерного речення для повноти картини розуміння досліджуваного явища: «Тому необхідним є розгляд синтаксичних процесів в цілому, тобто розгляд усіх тих процесів, які пов'язані з побудовою речення» [Почепцов 2013, с. 227]. До основних типів синтаксичних процесів Г. Почепцов відносить: розширення, ускладнення, суміщення, розгортання, приєднання, включення, пермутацію (квазісинтаксичний процес) «в напрямку ядерне речення – його розповсюдження» [Почепцов 2013, с. 227].

Однак, зважаючи на синтаксичну варіативність, зокрема й в логіко-семантичному та комунікативно-прагматичному аспекті, про яку йдеться у науковій розвідці А. Приходько, доцільно торкнутися процесів *синтаксичного часу* та *дієслівної процесуальності* [Барчук 2011, с. 224; Іваницька 2013, с. 24].

Оскільки конкретні часові значення простежуються у контексті, В. Барчук вводить поняття *синтаксичного часу*, під яким мається на увазі граматичний час у його функціональній реалізації, при цьому говоримо про «незмінність зв'язку категорії часу із поняттям (чи категорією) темпоральної

позиції мовця (моменту мовлення) – граматичної точки відліку, яка не має формального вираження» [Барчук 2011, с. 224]. Структурно-семантичне навантаження та прагматична інформація простежуються при цьому у складених предикатів із дієслівною зв'язкою [Барчук 2011, с. 224; Бондар 1996, с. 57].

Перебуваючи у безпосередній залежності від системи контекстів, синтаксичний час реалізується двома шляхами: по-перше, у монопредикативній конструкції, «як денотативний зміст дії через значення дієслова, суб'єкта дії, часові конкретизатори» (пригадаймо так звані маркери часу в англійській мові – *Adverbial Modifiers of Time*), по-друге, у поліпредикативній структурі «часовий континуум виступає як період для грамемного часу». Таким чином, вибудовується дихотомія теперішній / минулий синтаксичний час [Барчук 2011, с. 225].

Розглянемо наступний приклад реалізації синтаксичного часу через часові конкретизатори в досліджуваному тексті:

*Now, however, a generation of scholars is **returning** to literary history* [Perkins 1993, с. 9].

*Однак **сьогодні** нове покоління літературознавців повертається до історії літератури* [Перкінс 2005, с. 14].

В даному прикладі часовий конкретизатор *сьогодні* вказує на теперішній актуальний час (термін В. Барчука), який в англійському оригіналі відповідає теперішньому подовженому часу.

В наступному прикладі виявлений аористичний різновид минулого синтаксичного часу. Дане речення характеризується наявним предикатом, що виражений дієсловом з іманентною семантикою разовості, яку виявляє контекст:

*Положення про «історичний розвиток» означає, що подія проходить через «ряд змін», як **написав** про це Дільтей, «кожна з яких стає можливою тільки завдяки попередній»* [Перкінс 2005, с. 14].

The premise of a developmental history is that an event goes "through a series of changes," as Dilthey puts it, "of which each is possible only on the basis of the previous one" [Perkins 1993, с. 9].

*Пізніше Джеффрі **зробив** порівняння з революціонерами ще яснішим – так, нібито поступово він дедалі більше усвідомлював їхню революційність і цим непокоївся [Перкінс 2005, с. 75].*

Later, Jeffrey made the analogy to the revolutionists more clearly, as though he became gradually more conscious of it and more alarmed [Perkins 1993, с. 90].

Дієслівна процесуальність безпосередньо пов'язана з проблематикою валентності, або сполучуваності, дієслів. Говорячи про дієслівну процесуальність, поділяємо думку Н. Іваницької щодо інтегративного характеру та двоаспектної репрезентації дієслівної процесуальності: через лексичну семантику дієслова й словотвірні та синтаксичні міжрівневі категорії [Іваницька 2013, с. 24].

Наступним синтаксичним процесом вважаємо процес обмеження. На думку Н. Іваницької, існують певні синсемантичні дієслова, семантику синтаксису яких у предикативно-адвербіальних конструкціях обмежують [Іваницька 2017, с. 41]:

1. Прислівники: *As **he goes back and forth** between the foreign concept and the Austrian writings, he points out discrepancies, and thus he defines an Austrian aestheticism [Perkins 1993, с. 83].*

Рухаючись між іноземним поняттям і творами австрійських письменників, Шорске зауважує невідповідності і, таким чином, окреслює такий собі австрійський естетизм [Перкінс 2005, с. 69].

*The **emplotment goes further**, however, for the novel is implicitly feminized, and it overcomes moral resistance as a seductive temptress or enchantress [Perkins 1993, с. 42].*

Сюжетність тут, утім, іде ще далі, оскільки роман імпліцитно фемінізується і долає моральний опір, подібно до чарівної спокусниці [Перкінс 2005, с. 38].

2. Безприйменникові іменники: *Коли у XVIII столітті створювалися перші праці, які ми визнаємо історіями літератури, вони природно прийняли александрійську систему класифікації* [Перкінс 2005, с. 59].

Жінки, які писали романи і, треба думати, вірили в те, що вони роблять, не сприймаються серйозно – вони «люб'язні дами» з недостатнім життєвим досвідом [Перкінс 2005, с. 39].

3. Прийменниково-іменникові конструкції.

4. Предикативні одиниці: *"His manner, not only of describing actions and characters, but of drawing portraits, looks very much, as if he had been either present [at the siege of Troy], or at least had taken his information from eye-witnesses"* [Perkins 1993, с. 135].

«Його манера, не тільки в описуванні дій і характерів, але й у змалюванні портретів спонукає гадати, що він або сам був присутній (при облозі Трої) або в крайньому разі черпав інформацію про цю подію у її свідків» [Перкінс 2005, с. 108].

Розглянемо приклад застосування безприйменникового іменника, який виконує синтаксичну роль прямого додатку. Ідіома в цьому прикладі на синтаксичному рівні побудована як складний номінативний присудок. Образність в даному випадку закодована в номінативному елементі, схема якого Noun+Preposition+Noun а дія предикативу розповсюджується на означену номінативну частину:

As the hero of a Horatio Alger novel goes from rags to riches, the novel in several different retellings of its origin and rise emerges from obscurity and gradually flourishes, ascending like Pamela [Perkins 1993, с. 29].

Як героїня роману Гораціо Елджера йде від злиднів до багатства, так і роман, у кількох різних переказах про його походження і піднесення, виникає з мороку невідомості й поступово приходить до процвітання, піднімаючись, як романна Памела, дедалі вище [Перкінс 2005, с. 28].

У наступному прикладі ідіома на синтаксичному рівні функціонує як обставина способу дії (Adverbial Modifiers of Manner), дієслово-присудок

стоїть у пасивному стані. Ідіома містить підсилювач – *fiercely*, що доводить важливість експресивності як стильової ознаки текстів літературознавчої тематики:

*The story is told **from a fiercely partisan attitude*** [Perkins 1993, с. 30].

Історія розповідається з виразно тенденційних позицій [Перкінс 2005, с. 29].

Також Н Іваницька вказує на процесуальність автосемантичних дієслів, зокрема на рівні синтаксису у однослівних номінаціях нерозчленованих процесуальних денотатів реалізується так званий корелятивний синтетизм, тобто такий, що відбувається як реченнєвоспроможність (термін Н. Іваницької) при утворенні односкладних чи двоскладних речень дієслівної будови без обов'язкових придієслівних поширювачів [Іваницька 2013, с. 116]. Розглянемо приклади:

*Even in 1850, when **Wordsworth died**, this diminution of popularity was visible* [Perkins 1993, с. 45].

Навіть 1850 року, коли Вордсворт помер, це скорочення популярності було очевидним [Перкінс 2005, с. 40].

*Some **literary history draws** on psychic material in an unusually direct fashion* [Perkins 1993, с. 33].

Деякі історики літератури спираються на фізичний матеріал у надзвичайно безпосередній спосіб [Перкінс 2005, с. 31].

*That **the text moves and speaks** to individuals at these levels is a main reason why it is read at all* [Perkins 1993, с. 24].

Те, як текст впливає на людей і що їм розповідає саме на цих рівнях, і становить головну причину того, чому люди взагалі читають [Перкінс 2005, с. 25].

На відтворення в процесі трансляції синтаксичних процесів суттєво впливають умови реалізації синтаксичних зв'язків слова, тобто його синтаксична синтагматика. Про семантичне узгодження дієслів в процесі трансляції говоримо, виходячи з напрацювань А. Макмілан який стверджує,

що в результаті семантичного узгодження на рівні синтагми надалі простежується розширення семантичних полів дієслів за рахунок появи нових сем [Макмілан 2006, с. 215].

Як відомо, в англійській мові дієприкметник (та дієприкметникові звороти) вживається значно частіше, ніж в українській. Це в свою чергу обумовлює певні труднощі адекватного перекладу дієприкметника, оскільки форми дієприкметників в зазначених мовах не збігаються [Лесінська 2018, с. 136]. В англійській мові вживається дві форми дієприкметника – дієприкметник теперішнього часу (Present Participle або Participle 1), та дієприкметник минулого часу (Past Participle або Participle II). Англійський дієприкметник (Participle I, Participle II) є формою дієслова, яка має властивості прикметника й дієслова.

Докладний компаративний аналіз структурних характеристик, основних синтаксичних функцій та особливостей перекладу українського та англійського дієприкметників наведені в роботі Л. П. Статкевич та Т. Г. Корж-Ікаївої. Синтаксична роль дієприкметника в українській мові проявляється в його атрибутивній (як означення) та предикативній (як іменна частина складеного присудка) функціях. В той час як основними функціями англійського дієприкметника є функції означення і обставини.

Відтворення дієприкметника значною мірою залежить від його функції в реченні [Статкевич 2020, с. 171]. Так англійській дієприкметник у функції означення перекладається українською мовою означенням або підрядним означальним реченням. У функції обставини переклад здійснюється дієприслівником, підрядним реченням, дієсловом у теперішньому чи минулому часах або дієприслівниковим зворотом. В. Карабан виводить також окремо звороти із сполучними словами *given* та *granted*, які утворені від Participle II.

Отже наявність відмінностей у функціях дієприкметнику в українській та англійській мовах призводить до певних труднощів під час перекладу

речень, оскільки при перекладі дієприкметникових конструкцій важко і часто неможливо підібрати аналоги в українській мові.

Таким чином, можна зробити висновок, що тексти наукового спрямування мають ярко виражену лексико-граматичну специфіку, яка полягає у вживанні розвиненої термінологічної системи та застосуванні певних синтаксичних конструкцій, що в свою чергу дозволяє реалізувати такі особливості англомовних наукових текстів, як інформативність, об'єктивність, логічність побудови та узагальнено-абстрактний характер викладу.

2.2. Шляхи і способи відтворення окремих синтаксичних явищ у перекладі роботи Д. Перкінса «Чи можлива історія літератури?»

2.2.1. Особливості відтворення синтаксичних преференцій автора в перекладі

Як вказує І. Козубська, для наукових монографій характерна тенденція до складних побудов, що сприяє передачі складної системи наукових понять, встановленню відношень між родовими і видовими поняттями, між причиною і наслідком, доводами і висновками. Для досягнення цієї мети використовуються речення з однорідними членами і узагальнюючими словами при них. Що стосується складних речень, то в тексті монографії зазвичай поширені різні типи таких речень – синтаксичні одиниці з використанням складених підрядних сполучників або прийменників [Козубська 2015, с. 48]. Значна кількість таких прикладів наявна і в досліджуваному тексті:

As a result, Bush and Lewis contextualize only in an ad hoc way [Perkins 1993, с. 143].

У результаті Буш і Льюїс не схильні до узагальнюючих контекстуалізацій [Перкінс 2005, с. 114].

As a result, he made Virgil's texts address his own concerns, find him immediately, speak thoughts and feelings he could share [Perkins 1993, с. 183].

В результаті він вважав, що тексти Вергілія спрямовані до його власних турбот, розраховані безпосередньо на нього, виражають думки і почуття, які він може поділяти [Перкінс 2005, с. 143].

Yet, in contrast to the romantic commentators on their own age, our critics generally claim that postmodernism is radically heterogeneous and, moreover, that postmodern man is exceptionally attuned to difference or heterogeneity [Perkins 1993, с. 107].

Разом з тим, на відміну від коментаторів своєї епохи періоду романтизму, наша критика в цілому сходиться в тому, що постромантизм є радикально гетерогенним, і, крім того, що постмодерна людина є надзвичайним чином «настроєною» на відмінність чи гетерогенність [Перкінс 2005, с. 87].

Абзаци зазвичай починаються з ключового речення, яке висловлює основну думку автора тексту. Речення в наукових текстах монографій одноманітні за метою висловлювання – вони майже завжди розповідні. Питальні речення рідкісні і використовуються для привертання уваги читача до якогось питання. Ця риса є характерною й для текстів функціонального наукового стилю загалом:

The question is, how much do emotions shape the plot of its narratives? [Perkins 1993, с. 31].

Питання в тому, якою мірою почуття формують сюжет історико-літературних наративів? [Перкінс 2005, с. 30].

Are literary historians eager to exorcise the hackneyed, genteel, and timid in themselves? Do they use as scapegoats the writers they condemn? [Perkins 1993, с. 33].

Чи прагнуть історики таким чином позбутися власної банальності, манірної ввічливості й заляканості? Чи автори, яких вони засуджують, виконують функцію їхніх офірних цанів? [Перкінс 2005, с. 33].

Для створення враження діалогу із читачем автор може вживати питання і відповіді:

The question then becomes, why did critics at this time so strongly posit the spiritual unity of their age? Ideological functions may have been served [Perkins 1993, с. 31].

Тоді постає питання: чому тодішні критики так категорично стверджували духовну єдність своєї епохи? Причини тут могли бути ідеологічні [Перкінс 2005, с. 107].

Ще одним засобом експресивного синтаксису, який активно застосовується в проаналізованому тексті є перелічення. Відомо, що перелічування надають висловлюванню в науковому тексті інформативності та значимості:

*In other words, on the basis of the conceptual relationships, the historian elaborates a scheme of historical change as simple **reaction, dialectical process, cyclic, alternation between poles**, or whatever* [Perkins 1993, с. 49].

*Іншими словами, на підставі концептуальних зв'язків історик літератури розробляє схему історичної зміни як **просту реакцію, діалектичний процес, циклічність, зміну полюсів і таке інше*** [Перкінс 2005, с. 43].

Розглянемо найбільш ефективні та характерні стратегії перекладу синтаксичних конструкцій, які застосовуються в тексті, що розглядається. Перестановкою вважається вид перекладацької трансформації, що полягає в зміні порядку прямоування мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу [Волченко 2017, с. 90]. Елементами, які можуть піддаватися перестановці, є зазвичай слова, словосполучення, частини складного речення (*clauses*) і самостійні речення у строю тексту. Дослідження А. Циркаля, в ході якого автором проаналізовано

728 автентичних різножанрових англомовних наукових текстів дозволило дійти висновку, що перестановка або субституція є однією із найчастіше вживаних синтаксичних перекладацьких трансформацій [Циркаль 2013, с. 47]. В. Карабан наводить декілька прикладів можливої пермутації членів речення при перекладі, частина яких має місце в роботі, що розглядається. Зокрема, зустрічаються приклади перестановки підмета у позицію після присудка:

Desires, conscious and unconscious, play their role in narrative literary history [Perkins 1993, с. 31].

У наративній історії літератури свою роль відіграють бажання – свідомі й несвідомі [Перкінс 2005, с. 30].

Однією з причин такої перестановки є розходження традицій є розходження традицій актуального членування речення в англійській та українській мовах. Зустрічається також перестановка обставини без перестановки головних членів речення:

*I think the assumption that the past had a determinate being is very questionable, but I do not explore the issue **here**, since it is a philosophic one for another book* [Perkins 1993, с. 15].

*На мою думку, положення, що минуле було детермінованим, дуже сумнівне, але я **тут** не зупинятимусь на цьому, оскільки це питання філософське – питання для іншої книжки* [Перкінс 2005, с. 19].

Найефективнішою перекладацькою трансформацією щодо пермутації членів речення в розглянутому тексті є перестановка сполучних слів. Розглянемо приклад:

*My point, **however**, is that classical scholarship is typical: the grip of tradition is powerful in all cases* [Perkins 1993, с. 72].

Проте, на мою думку, класична філологія являє собою типовий приклад – влада традиції всюди залишається міцною [Перкінс 2005, с. 60].

*It becomes important, **therefore**, to know why he chose Andrian and Hofmannsthal as his examples, and the reason is a formal one [Perkins 1993, с. 84].*

***Через те** важливо з'ясувати, чому він обрав як приклади саме Андріана й Гофманнсталя, а причина тут формальна [Перкінс 2005, с. 69].*

*In one respect, **however**, the Cambridge History of Classical Literature differs from all previous classifications of ancient Greek lyric [Perkins 1993, с. 74].*

***Проте** в одному відношенні «Кембриджська історія класичної літератури» відрізняється від попередніх класифікацій давньогрецької лірики [Перкінс 2005, с. 62].*

Емфатичні засоби застосовуються в текстах наукового стилю для створення емоційного забарвлення та експресивності. Емфазу можна також трактувати як засіб інтенсифікації та підсилення мовної одиниці для правильного розуміння повідомлення. Зазвичай емфаза створюється за допомогою таких мовних одиниць, як *indeed, to be sure; without doubt, undoubtedly; in fact, in effect; in truth; actually, notably; literally, clearly; obviously; of course/admittedly*. Наприклад:

***In fact**, narrative necessities (there must be a change; there must be a conflict) require this [Perkins 1993, с. 36].*

***Насправді** цього вимагає сама наративна форма – їй потрібні зміни і конфлікти [Перкінс 2005, с. 33].*

***Obviously**, the processes of literary taxonomizing have been contingent and the results irrational [Perkins 1993, с. 68].*

***Очевидно**, що процеси створення літературних таксономій мають випадковий характер, а їх результати не є раціональними [Перкінс 2005, с. 57].*

***Obviously**, many plays might go into either group [Perkins 1993, с. 79].*

***Очевидно**, до кожної з цих груп можна віднести багато п'єс [Перкінс 2005, с. 65].*

***Of course,** their rise or decline usually involves conflict with other logical subjects, thus enhancing the interest of the narrative [Perkins 1993, с. 39].*

Звісно, їхні піднесення і занепад, як правило передбачають конфлікт з іншими логічними суб'єктами, таким чином забезпечується зростання цікавості оповіді [Перкінс 2005, с. 36].

Розповсюдженими в тексті, що розглядається є конструкції типу *This is what (when, where, why і т.д.)*, наприклад:

***This is why** narrative literary history cannot use the techniques of modernist and postmodernist fiction [Perkins 1993, с. 48].*

***I came to** тому наративна історія літератури не може використовувати прийоми модерністської і постмодерністської художньої літератури [Перкінс 2005, с. 42].*

Значення емоційної конструкції в цьому випадку передано перекладачем за допомогою слів «*I came to*». У тексті також використовуються емоційні конструкції, які є складнопідрядним реченням, частини якої співвідносяться між собою як підмет і доповнення простого речення.

***It is in the emplotment that** the narrative must become historically impoverished, that is, it must become a thin, inevitably misleading representation of the past [Perkins 1993, с. 43].*

***Came** сюжетність наративу спричиняється до неминучого історичного збіднення, тобто історичний наратив через таку сюжетність неминуче стає недолугою і неправдивою репрезентацією минулого [Перкінс 2005, с. 38].*

Значення емоційної конструкції в цьому випадку передано перекладачем за допомогою слова «*came*».

В тих випадках, коли емоційною моделлю є складнопідрядне речення, частини якої співвідносяться між собою як підмет та доповнення простого речення, перекладач відтворює значення емоції лексично. Розглянемо лише один з прикладів:

*What is still the **most widely read** of all literary histories, Nietzsche's *The Birth of Tragedy*, **was**, for its time, idiosyncratic in its uses of speculative psychology, but it sought to disclose the mind of the ancient Greeks* [Perkins 1993, с. 3].

*Праця, яка залишається **найбільш популярною** серед усіх історико-літературних – «Народження трагедії», свого часу викликала спротив за свій уможлядний психологізм, однак вона мала на меті розкрити свідомість давніх греків* [Перкінс 2005, с. 9].

Зустрічаються в тексті оригіналу конденсовані відносні емфатичні конструкції з займенником *what*, розміщеним на початку речення:

***What** strikes one, in this literary history, **is that** history seems to have entailed so little change* [Perkins 1993, с. 137].

У цій історії літератури вражає те, що історія тут виглядає зовсім незмінною [Перкінс 2005, с. 109].

В той же час рамкові конструкції, що вводяться формальним присудком *it* (*it is ... that*) в тексті, що розглядається, зустрічаються не так часто. Розглянемо один з прикладів такої емфатичної конструкції:

***It is** also an extreme version of a mode of historical perception **that**, according to Karl Mannheim, characterizes a politically dominant class* [Perkins 1993, с. 59].

***Це також і** крайній варіант того типу уявлень про історію, характерного, на думку Карла Мангайма, для політично панівних класів* [Перкінс 2005, с. 50].

В даному випадку значення емпізи передається перекладачем лексично, словами *це також і*. В наступному випадку збереження емфатичного ефекту здійснюється перекладачем із застосуванням слова *саме* на початку речення:

***It was** around the turn of this century **that** the break in interpretive tradition took place, and it coincides with the bestowing of the name romanticism* [Perkins 1993, с. 100].

Саме на початку ХХ століття стається зміна у цій літературно-критичній традиції тлумачення, і вона збігається з присвоєнням літературному напрямкові початку століття назви «романтизм» [Перкінс 2005, с. 82].

Підсилення виразності речення може створюватись за допомогою емфатичних заперечувальних конструкцій на зразок *neither ... nor, not only...but* тощо.

*It is especially appropriate, **not only** practically **but** intellectually, that literary histories in encyclopedic form are often written by a committee, as in the Cambridge History of English Literature [Perkins 1993, с. 55].*

*Особливо доречно – **не тільки** з практичних міркувань, **а й** в інтелектуальному аспекті – те, що енциклопедичні за формою праці часто створюються колективом авторів, як це було, наприклад, у випадку «Кембриджської історії англійської літератури» [Перкінс 2005, с. 47].*

Нарешті, ефект емфазі може досягатись за допомогою повторів:

*It was contested that novels were lies; **that they** served no virtuous purpose; that they melted rigorous minds; **that they** crowded out better books; **that they** painted adventure too romantic and love too vehement, and so unfitted readers for solid reality; **that**, dealing with European manners, **they** tended to confuse and dissatisfy republican youth [Perkins 1993, с. 41].*

*Говорилося, що романи брехливі; **що вони** не служать жодній добродішній цілі; що вони бентежать чесні уми; що вони витісняють кращі книжки; **що вони** змальовують пригоди надто романтичними, а любов – надто пристрасною, а це заводить читачів в оману; **що вони**, розповідаючи про європейські манери, бентежать і сіють невдоволеність серед молоді республіки [Перкінс 2005, с. 37].*

Для передачі каузативних конструкцій в тексті використовуються здебільшого подібні конструкції:

*These considerations **lead him to bolster** its credibility by arguments [Perkins 1993, с. 47].*

Такі міркування *спонукають його підсилувати переконливість за допомогою аргументів* [Перкінс 2005, с. 41].

Або:

*The erosion of the religious/moral ethos **permitted novels to be read and written**, and the spread of novel reading was perhaps a contributing cause and certainly a symptom of the weakening moral rigidities, but we know that the relaxation of this ethos had other historical causes that completely transcend the influence of novels* [Perkins 1993, с. 43].

*Руйнування морально-релігійних ідеалів **дало змогу писати і читати романи**, а поширення читання романів, можливо, виступило однією з причин, і, без сумніву, було симптомом послаблення моральних обмежень, але ж ми знаємо, що пом'якшення цих обмежень мало інші історичні причини, цілковито відмінні від впливу романів* [Перкінс 2005, с. 39].

В роботі І. Кучмана зазначено, що переклад англійських каузативних конструкцій за допомогою подібних конструкцій є дуже поширеним в українській мові. Виходячи із розглянутого тексту Д. Перкінса «Чи можлива історія літератури?» можна дійти висновку, що саме такий метод перекладу найчастіше використовувався перекладачем. В той же час трансформаційний переклад каузативних конструкцій майже не використовується.

Щодо особливостей перекладу конструкцій із запереченням, то В Карабан наводить ряд способів перекладу таких конструкцій. Способом, який найчастіше використовується в тексті, що розглядається є переклад заперечної конструкції за допомогою сполучника *який* та заперечення *не*.

***Whatever the object** of historical inquiry, it is analyzed into heterogeneous objects, conflicting instances* [Perkins 1993, с. 127].

***Яким би не був** об'єкт історичної зацікавленості, в процесі аналізу його розкладають на різномірні частини, взаємосуперечливі випадки* [Перкінс 2005, с. 102].

*For obviously, texts are different, **however similar** they may also be* [Perkins 1993, с. 119].

Бо ж очевидно, що тексти відрізняються один від одного, **якими б схожими вони не були** [Перкінс 2005, с. 96].

Прийменники з імпліцитним запереченням, на зразок **despite** можуть перекладатись за допомогою виразу «**незважаючи на**», як це рекомендується В. Карабаном, так і за допомогою слова «**всупереч**». Розглянемо два приклади:

***Despite the difficulties**, the terms refer to different moments in the processes of interpreting and accounting for literary works* [Perkins 1993, с. 122].

***Незважаючи на труднощі** розмежування цих термінів, вони стосуються різних моментів процесу інтерпретації і пояснення літературних творів* [Перкінс 2005, с. 98].

Або:

***Despite the grip** of tradition, classifications may change enormously over time* [Perkins 1993, с. 111].

***Всупереч силі традиції** класифікації з часом можуть кардинально змінюватись* [Перкінс 2005, с. 90].

У сучасній англійській мові існує три конструкції, або звороти, з інфінітивом: об'єктний інфінітивний зворот, суб'єктний інфінітивний зворот, інфінітив із прийменником *for* [Кравченко 2020]. Як вказує В. Карабан, в англійській науковій літературі особливо широко вживаними є об'єктні предикативні інфінітивні звороти. Об'єктний інфінітивний зворот – це сполучення іменника в загальному відмінку (або особистого займенника в об'єктному відмінку) з інфінітивом. Відомо, що переклад об'єктного інфінітивного комплексу зазвичай здійснюється підрядним додатковим реченням. В тих випадках коли інфінітив представлений дієсловом *be* з наступним іменником, прикметником або дієприкметником, він може не перекладатись, як це відбувається в наступному прикладі:

*When a classification fulfills these criteria of referring to a group that **felt itself to be a group**, was effective in history as a group, and created what seems to*

us a genuine synthesis of works, it is as valid as a literary classification can be [Perkins 1993, с. 118].

*Коли та чи та класифікація відповідає цим критеріям – вважати групою тих, хто **сам себе вважав групою**, хто як група мав вплив на історію і створив те, що видається нам справжнім цілісним корпусом творів* [Перкінс 2005, с. 95].

Аналогічно:

*If we start with the context, we cannot explain how **it could determine works to be different*** [Perkins 1993, с. 126].

*Якщо ми йдемо від контексту, то неможливо пояснити, **як він визначатиме відмінності творів*** [Перкінс 2005, с. 101].

Таким чином, розглядаючи своєрідність синтаксису англomовного наукового літературознавчого тексту, не можна пройти повз такі його особливості, як повтори, емпфаза та інтенсифікація, прагматика яких повинна бути збережена в процесі трансляції.

Релевантним при цьому видається взаємозв'язок між стилістичними та прагматичними інструментами в ході породження та сприйняття мовленнєвого акта, за концепцією Н. Лазебної [Лазебна, с. 321]. При цьому, як підкреслює Н. Лазебна, важить проблематика помилкової інтерпретації реципієнтом прагматики мовленнєвого акта, причому втрати можна знизити, але за таких умов «семантичний баланс може переважити прагматичний заряд повідомлення».

2.2.2. Моделі перекладу детермінантних членів речення

Як зазначають М. Кирилова та К. Воробйова, введення детермінантів в речення змінює його семантику [Кириллова 2017, с. 207]. Структурно вони не завжди є обов'язковими, з точки зору семантики вони створюють необхідну умову для поєднання компонентів предикативної системи. В.

Карабан визначає детермінант як такий означувальний член речення, що відноситься до всього його складу, поширює його в цілому і не пов'язаний з жодним окремим членом речення. Згідно зі «Словником – довідником лінгвістичних термінів» Д. Е. Розенталя та М. А. Теленкової, парантеза – це внесення (вставлення) в речення додаткових компонентів, співвідносних зі змістом основного складу речення, яке виходить за межі підрядних, сурядних, детермінантних чи предикативних зв'язків [Розенталь 1985].

А. Нарольською наведена класифікація завдань і функцій, що їх виконує парантеза в англомовних публіцистичних текстах [Нарольська 2014]. Так, за допомогою парантези може позначатись порядок викладення думок автору тексту, їхній зв'язок:

***However**, I addressed this issue in the first chapter and shall think now within the ideology (if it is that) of the discipline* [Perkins 1993, с. 113].

***Проте** я звертався до цієї проблеми у першому розділі і зараз міркуватиму у рамках ідеології (якщо це вона) дисципліни* [Перкінс 2005, с. 91].

Парантеза може застосовуватись для вказівки на джерело повідомлення або авторство думки:

***According to Burger**, in nineteenth-century bourgeois society, art has the function of neutralizing social criticism* [Perkins 1993, с. 104].

***На думку Бюргера**, у буржуазному суспільстві XIX століття мистецтво виконувало функцію нейтралізування соціальної критики* [Перкінс 2005, с. 85].

*These were, **he said**, strong emotion, «honest and straightforward expression,» and a social use: elegies were sung at banquets* [Perkins 1993, с. 71].

Він писав, що цими рисами є сильні почуття, «чесні й безпосередні висловлювання» і соціальне функціонування: елегії читалися на бенкетах [Перкінс 2005, с. 60].

In Schmidt's opinion, his narrative interrelation of events is also a structure of cause and effect, or ground and consequence, an important point to which I return at the end of this chapter [Perkins 1993, c. 30].

На думку Шмідта, зв'язок подій, який він встановлює у своїй оповіді, також будується за моделлю причини і наслідку або підстави і результату – до цього важливого моменту я повернуся в кінці цього розділу [Перкінс 2005, с. 29].

Також можливе використання парантези для позначення певного факту або явища; передачі ставлення мовця та його емоційної оцінки; позначення вірогідності, правдивості а також зв'язка висловлюваного із контекстом:

Meanwhile, the reading of their works may reveal similarities of style, theme, and Weltanschauung, and these affinities between them may be greater than we see with other writers not in their group, while the differences are less [Perkins 1993, c. 118].

Тим часом читання їх творів може виявити подібність стилю, тематики і світогляду, і ця спорідненість між членами групи може бути значнішою, ніж їхня близькість до тих, хто не входив в групу, в відмінності – меншими [Перкінс 2005, с. 95].

In other words, they might present a selection of information about the past, appeal to our sense of form and our imagination, satisfy our hunger for wisdom, or fortify our political commitments and our ideologies, but they would not be knowledge [Perkins 1993, c. 16].

Інакше кажучи, історії літератури можуть подавати вибірку з інформації про минуле, апелювати до нашого почуття форми і до нашої уяви, задовольняти нашу потребу в мудрості чи захищати наші політичні переконання і наші ідеології, але знаннями вони не будуть [Перкінс 2005, с. 19].

Even more serious, perhaps, is that the form in which we write cannot greatly differ from the form in which we think [Perkins 1993, c. 20].

Мабуть, ще найсерйозніше те, що форма нашого писання не може значно мінятися від форми нашого мислення [Перкінс 2005, с. 22].

*One reason is, **perhaps**, that they have not been widely known [Perkins 1993, с. 172].*

Мабуть, одна з причин полягає у тому, що вони не стали широко відомими [Перкінс 2005, с. 135].

Таким чином, парантетичні елементи та конструкції становлять супровідний компонент речення, формально й функціонально ізольовані та позбавлені синтаксичного зв'язку з іншими членами речення [Розенталь 1985].

В. Карабан серед перекладацьких трансформацій, що застосовуються при перекладі детермінантів речення виділяє особливості перекладу прислівників на *-ly*. В тексті, що розглядається, переклад прислівників на *-ly*, таких як *Presumably*, *Typically*, *Accordingly* зазвичай здійснюється за допомогою паретентичних слів або висловів, наприклад:

***Presumably** the type of literary history envisioned by Tynyanov will be created gradually by many persons over a period of time [Perkins 1993, с. 173].*

***Ймовірно**, вид історії літератури, як вона уявлялася Тинянову, буде створений поступово зусиллями багатьох людей протягом певного періоду часу [Перкінс 2005, с. 136].*

В даному випадку переклад прислівника ***Presumably*** здійснено за допомогою паретентичного слова ***ймовірно***.

Аналогічний приклад, в якому переклад прислівника ***Typically*** здійснюється вже із застосуванням паретентичного вислову ***як правило***.

***Typically**, then, literary historians believe they can advance knowledge even though they take for granted that their reading of the past can only be partial and provisional [Perkins 1993, с. 15].*

*Отже, **як правило**, історики літератури переконані, що можуть отримувати нове знання, не зважаючи на те, що вони сприймають як*

даність, що їхнє розуміння минулого може бути тільки частковим і умовним [Перкінс 2005, с. 18].

В розглянутих прикладах парантеза виконує функцію позначення вірогідності певного явища. Парантеза на початку речення може бути опущена при перекладі, як в наступному прикладі:

Finally, we cannot answer with a yes or no [Perkins 1993, с. 17].

На нього ми не можемо дати остаточної відповіді – так або ні [Перкінс 2005, с. 20].

Втім, в більшості інших випадків перекладач застосовує переклад парентетичного слова ***Finally*** на початку речення за допомогою слова «нарешті», наприклад:

Finally, taxonomies are also determined by the logical and aesthetic requirements of literary history [Perkins 1993, с. 82].

І нарешті, таксономії також визначаються логічними й естетичними вимогами історії літератури [Перкінс 2005, с. 68].

Як зазначає О. Мушніна, як в англійській, так і в українській мовах деякі прислівники, хоч і належать до речення за своїм змістом, синтаксично не пов'язуються з жодним членом такого речення і, таким чином, залишаються поза синтаксичними зв'язками між членами речення. Такі прислівники виконують функцію детермінантів речення, що звичайно розташовуються на початку речення, але можуть змінювати свою позицію [Мушніна 2006, с. 20].

Інфінітивна парантетична фраза може бути перекладена номінативним реченням, яке виділяється двокрапкою:

To put the point another way, what all discursive form actually is, encyclopedic form obviously is, a form erected alongside the unknowable form of reality [Perkins 1993, с. 55].

Це можна сформулювати й інакше: усі дискурсивні форми й, очевидно, енциклопедична форма створюються поряд з непізнаваною формою дійсності [Перкінс 2005, с. 47].

В наступному прикладі переклад парантетичного інфінітивного речення здійснюється за допомогою дієприкметникового звороту «і на завершення»:

To sum up: in the process of classifying groups, schools, movements, and so on, we may gather certain authors together because they themselves and their contemporaries felt that they belonged together [Perkins 1993, с. 118].

І на завершення: у процесі класифікування груп, шкіл, напрямів тощо ми можемо групувати певних авторів разом, тому що самі вони і їхні учасники вважали, що вони належать до однієї групи [Перкінс 2005, с. 95].

Можна зробити висновок, що в монографії Д. Перкінса парантетичні конструкції загалом використовуються з метою охарактеризувати та описати повідомлення с позиції мовця до реципієнта. Зазвичай в розглянутих прикладах парантези розташовані на початку речення, хоча зрідка можуть вживатися і в середині або навіть в кінці речення.

ВИСНОВКИ

Синтаксичні особливості германських мов завжди знаходяться в центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. В сучасному мовознавстві предметом синтаксису є система синтаксичних одиниць, їх структура і семантика, синтаксичні зв'язки тощо. Метою роботи був аналіз синтаксичної специфіки англomовних текстів наукової тематики на прикладі літературознавчої монографії «Is Literary History Possible?» та її перекладу українською мовою. При цьому науковий текст літературознавчої тематики трактується як вагоме джерело смислів, що актуалізуються в процесі трансляції в тому числі й на рівні його синтаксичних структур.

В ході виконання магістерського проєкту були розглянуті когнітивні, мовленнєві та жанрово-стилістичні параметри текстів науково-гуманітарного підстилю. Важливою стильовою ознакою текстів саме літературознавчого спрямування необхідно вважати їх експресивність, оскільки емотивну функцію мови в таких текстах реалізовано ширше, аніж у текстах науково-технічного спрямування. Найбільш ефективним засобами синтаксичної експресії у досліджуваному тексті виявились емпатичні конструкції, запитання, перелічення тощо. Для створення враження діалогу із читачем можуть вживатись питання та відповіді. Таким чином, зроблено висновок щодо більшої синтаксичної розмаїтості літературознавчих текстів у порівнянні з суто науково-технічними, що, у свою чергу, дозволяє говорити про глибший комунікативно-прагматичний вплив таких текстів.

Незважаючи на наявність різних підходів до вирішення питання ієрархії мовної системи, присутність значної кількості перехідних та проміжних форм, одне з найважливіших місць в системі мови займають синтаксичні структури. Вивчення синтаксису на сучасному етапі здійснюється за наступними напрямками – формально-структурному, комунікативному і прагматичному. Зокрема, отриманий висновок про взаємозв'язок між синтаксичним, семантичним та прагматичним рівнями

репрезентації речення та його когнітивно-семантичними та комунікативно-прагматичними параметрами.

Розглянуто питання семантико-синтаксичної організації літературознавчих текстів. На синтаксичному рівні мова літературознавчих текстів тяжіє до складних термінологічних словосполучень. Також визначальною рисою для сучасного літературознавства є застосування термінів із суміжних наук та полісемія. Так, в досліджуваному тексті наявна значна кількість термінів з царини філософії та мистецтвознавства, таких як позитивізм, телеологія, постмодернізм тощо. Вважається, що полісемія в текстах літературознавчої тематики спричинена паралельним вживанням термінів та загальнонавжаної лексики. Таким чином, на основі полісемії в текстах літературознавчої тематики утворюється синтаксичний паралелізм.

Здійснено аналіз синтаксичних процесів в текстах літературознавчої тематики, а саме процесів синтаксичного часу, дієслівної процесуальності та процесів обмеження. Таким чином, зроблено висновок, що тексти наукового спрямування мають ярко виражену лексико-граматичну специфіку, яка полягає у вживанні розвиненої термінологічної системи та застосуванні певних синтаксичних процесів, що в свою чергу дозволяє реалізувати такі особливості англomовних наукових текстів, як інформативність, об'єктивність, логічність побудови та узагальнено-абстрактний характер викладу.

Були проаналізовані основні перекладацькі стратегії щодо адекватного відтворення синтаксичних преференцій автора в перекладі, серед яких найбільш ефективною виявились пермутації. Розглянуто особливості відтворення емфатичних та каузативних конструкцій.

Важливим є питання відтворення парантетичних елементів та конструкцій, які становлять супровідний компонент речення, формально й функціонально ізольовані та позбавлені синтаксичного зв'язку з іншими членами речення. Виявлено, що в досліджуваному тексті парантези найчастіше використовуються з метою охарактеризування та описання

повідомлення с позиції мовця до реципієнта. В процесі перекладу стилістичну функцію парантез та їх позиційне розташування перекладачем збережено в більшості випадків. Проте, подекуди парантеза на початку речення при перекладі може бути опущена.

Таким чином, досягнута мета роботи, а саме виконаний аналіз синтаксичних конструкцій літературознавчого тексту а також засобів та методів відтворення таких конструкцій при здійсненні перекладу. Результати, отримані в роботі можуть бути використані в процесі перекладу наукових текстів, зокрема, текстів літературознавчого спрямування.

SUMMARY

The theme of the MA degree paper is Syntactic originality of the English-language scientific text.

A significant number of both domestic and foreign researchers paid attention to the problems of translation transformations of English-language scientific texts and, in particular, to the peculiarities of the reproduction of their syntactic constructions. A significant contribution to these studies was made by L. Barkhudarov, V. Karaban, R. Gromyak, A. Matyushenko, M. Kochergan, the reproduction of the features of the syntactic specificity of texts of the literary direction currently remains insufficiently studied.

Thus, the **relevance** of the research is determined in clarifying the features of the syntactic specificity of English-language scientific texts, consideration of actual tactics and strategies of reproduction of this specificity during translation.

The object of the research is scientific texts on literary subjects.

The subject of the research is the peculiarities of the reproduction of the syntactic specificity of English-language texts of scientific topics, using the example of a literary text.

The purpose of the work is the analysis of the syntactic specificity of English-language texts on scientific topics using the example of a text of literary studies.

The purpose includes the solution of the following **tasks**:

- to describe the literary text as an object of scientific research;
- to analyze the place of syntax as a language subsystem;
- to determine the lexical and grammatical features of scientific texts;
- to analyze the main models of reproduction of syntactic structures in Perkins' monograph «Is Literary History Possible» translated by A. Ishchenko.

The following **research methods** were used in the work: the descriptive method and the method of theoretical generalization were used to characterize and define the key concepts of the study; the stylistic analysis method was used to

generalize the stylistic features of scientific texts; to determine the peculiarities of reproduction of syntactic constructions during translation, the method of translation analysis was used; the continuous sampling method was used to select the examples for the study.

In the course of the diploma project, an analysis of the syntactic specificity of English-language texts of scientific topics was performed, using the example of a literary text.

In the **first chapter of the diploma project**, typological features and genre specificity of English-language literary texts are highlighted, lexical-grammatical features of English-language literary texts are considered, in particular, the structure of syntactic constructions of such texts. It was concluded that an important role in the study of works of scientific and technical direction is played by the evaluation of their terminological systems. A characteristic feature of texts of the scientific and technical style is also such a phenomenon as a complex gerundial inversion. In addition, an important feature of scientific texts is syntactic compression, thanks to which conciseness and compact presentation of research material is achieved.

An analysis of the place of syntax in the hierarchy of the language system was carried out. According to the role in the structure of the language, higher and gentler levels are distinguished. According to most researchers, the syntactic level is the highest, as it serves communicative needs and subordinates the units of all other levels. The main place in the structure of syntactic units is occupied by sentences. In general, the presence of a significant number of especially complex and complicated sentences is characteristic of scientific texts of the literary direction.

In the **second chapter of the diploma project**, the general issues of reproduction of literary texts are analyzed, as well as the peculiarities of the reproduction of syntactic constructions in the translation of D. Perkins' work «Is the history of literature possible?» It was concluded that when performing a translation, the translator more often encounters inconsistencies between the

grammatical (including syntactic) of the source language and the translation language than with the lack of lexical equivalents. Peculiarities of reproduction of constructions of logical emphasis and causative constructions are considered. The peculiarities of reproduction in the translation of sentence determinants and permutation of sentence members are analyzed. The issue of reproduction of parenthetical elements and constructions, which are the accompanying component of the sentence, formally and functionally isolated and devoid of syntactic connection with other members of the sentence, is considered.

Keywords: translation, syntax, scientific text, monograph, causative case, permutations.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барчук В. М. Граматична темпоральність: Інтервал. Час. Таксис : монографія. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 416 с.
2. Білоус П. В. Вступ до літературознавства : навч. посіб. Київ : Академія, 2011. 336 с.
3. Болотнікова А. П., Чернишов В. В, Таловиря Г. М. Функційно-стилістична специфіка перекладу науково-технічного тексту // Закарпатські філологічні студії. 2021. Вип. 17. Т. 2. С. 76–80.
4. Висоцький А. В. Поняття структурної схеми речення // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики та лексикології української мови. № 8, 2011. С. 107–111.
5. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. К. : Либідь, 1993. 368 с.
6. Войтова О. А., Крилова Т. В. Парентетичні елементи в аспекті перекладу. URL : <http://intkonf.org/voytova-oa-krilova-tv-parentetichni-elementi-v-aspekti-perekladu/> (дата звернення: 07.11.2022).
7. Волченко О. М. Використання синтаксичних трансформацій для досягнення еквівалентності перекладу // Молодий вчений. 2017. № 4.1. С. 89–93.
8. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. пос. К. : Центр учбової літератури, 2010. 624 с.
9. Гургула О. Б., Мельник В. Д. Тексти науково-технічного стилю у перекладацькому аспекті // Молодий вчений. 2017. № 3. С. 310–314.
10. Демська-Будзуляк Л. М. Українське літературознавство від ідеї до тексту: неокласичний дискурс (на матеріалі студій кінця XIX – першої третини XX ст.) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : [спец.] 10.01.01, 10.01.06 / НАН України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. К, 2020. 39 с.

11. Деркач Т. Механізми перенесення індустріально-промислової лексики в когнітивну площину літературознавства // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах : зб. наук. праць факультету лінгвістики Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету К. : ДП «Інформ.-аналіт. Агентство». 2009. Вип.17. С. 64–71.
12. Деркач Т. «Чужий» термін у сучасній літературознавчій метафорі // Культура слова. Випуск 65. К., 2005. С.72–75.
13. Дорофєєва М. С. Методологія перекладознавчих досліджень : навчально-методичний посібник для студентів-магістрів. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2020. 156 с.
14. Дубенко О. Ю. Національні поетичні картини світу у лінгвокогнітивному та перекладознавчому аспектах : дис. ... доктора філол. наук : [спец.] 10.02.15 «Загальне мовознавство» та 10.02.16 «Перекладознавство» / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К, 2019. 604 с.
15. Дуброва О. Монопредикативні поліпропозитивні семантико-синтаксичні структури в українській та англійській мовах // Humanities science current issues. №2. 2020. С 4–11.
16. Енциклопедія перекладознавства: у 4 т. Т. 2 : пер. з англ. / за ред.: Іва Гамб'є та Люка ван Дорслара ; за заг. ред.: О. А. Кальниченка та Л. М. Черноватого. Вінниця : Нова Книга, 2020. 280 с.
17. Енциклопедія перекладознавства: у 4 т. Т. 1 : пер. з англ. / за ред.: Іва Гамб'є та Люка ван Дорслара ; за заг. ред.: О. А. Кальниченка та Л. М. Черноватого. Вінниця : Нова Книга, 2020. 552 с.
18. Жангазінова Р. Системні зв'язки термінів на позначення літературних жанрів у літературознавчих працях кінця XIX – початку XX ст. // Український смисл : науковий збірник за ред. проф. І. С. Попової. Дніпропетровськ : Ліра, 2016. С. 265–277.
19. Жангазінова Р. Запозичення в українській літературознавчій термінолексичі кінця XIX – початку XX сторіччя // Вісник Національного

університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології. 2016. № 842. С. 126–130.

20. Журавель Т. В. Семигінівська Т. Г. Застосування лексичних та граматичних трансформацій у перекладі авіаційної літератури // Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць за заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка. К. : Аграр Медіа Груп. 2015. С. 107–112.

21. Загнітко А. П. Структурні і семантичні різновиди українських синтаксичних інновацій // Лінгвістичні студії : зб. наук, праць / укл. А. Загнітко (наук, ред.) та ін. Випуск 11. У 2-х ч. Ч. І. Донецьк: ДонНУ. 2003. С.135–147.

22. Загнітко А. П. Теорія граматики і тексту : монографія. Донецьк: ДонНУ, 2014. 480 с.

23. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису. Донецьк : ДонНУ, 2007. 294 с.

24. Зубрицька М. Homo legens : читання як соціокультурний феномен. Львів : Літопис, 2004. 352 с.

25. Іваницька Н. Б. Дієслівна реалізація мікрокатегорії «відношення – холо-партитивні відношення» в українській та англійській мовах // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2013. Вип. 2. С. 24–28.

26. Іваницька Н. Б. Міжмовна синтагматика дієслів у проекції на предикативно-адвербіальну реченнєву модель оцінної семантики // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки. 2017. Вип. 1. С. 40–45.

27. Іваницька Н., Іваницька Н. Багатовимірність міжмовної дієслівної синтагматики // VII Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція з міжнародною участю «Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації». 2021. С. 1–3.

28. Іваницька Н., Іваницька Н. Дієслівна синтагматика наукової мови: зіставний аспект // Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип. 29 (2). С. 34–40.

29. Іваницька Н., Іваницька Н., Предикативно-адвербіальна модель локалізованого буття як *tertium comparationis* дієслівної синтагматики (українсько-англійська паралель) // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Філологія (мовознавство). 2015. Вип. 22. С. 251–59.

30. Іваницька Н. Контрастивна синтагматика української та англійської дієслівних систем у реченнєвотвірному аспекті // Типологія та функції мовних одиниць : наук. журн. Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк. 2014. № 1. С. 105–116.

31. Іваницька Н. Синтагматичні виміри української та англійської дієслівних систем: корелятивний синтетизм // Теоретична і дидактична філологія. 2013. Вип. 16. С. 112–121.

32. Ільченко О. М. Атрактори уваги сучасного англо-американського наукового дискурсу // ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2003. №11. С. 171–174.

33. Іщенко Н. Г., Ліпінська В. В. Лексико-граматичні домінанти наукового тексту // Вісник НТУУ «КПІ». Серія: Філологія. Педагогіка : збірник наукових праць. 2013. вип. 1. С. 32–42.

34. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову Частина 1 : Граматичні труднощі. Флоренція; Страсбург ; Гранада ; Київ : Tempus, 1997. 317 с.

35. Караневич М. І. Прагматично зумовлені трансформації в англо-українському художньому перекладі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.16 / М. І. Караневич; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2014. 20 с.

36. Касьяненко А. Л., Никонорова Л. І., Волох С. В. Особливості стилю академічних текстів англійською мовою. SCIENTIFIC

ACHIEVEMENTS OF MODERN SOCIETY : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. Великобританія, Ліверпуль, 4-6 березня, 2020. С. 536–544.

37. Кириллова М. Детерминанти предложения в оригинале и переводе // Південний архів. Філологічні науки. 2017. Вип. 67. С. 207–210.

38. Коваль Л. М. Семантико-синтаксична основа головного компонента односкладних речень в українській мові. Вінниця : ТОВ "Нілан-ЛТД", 2015. 316 с.

39. Козубська І. Г. Лінгвопрагматичні параметри мовленнєвого жанру «монографія» в англійській мові (на матеріалі текстів з інформаційних технологій) : дис. ... канд. філол.наук: 10.02.04 / Ірина Козубська; НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Запорізький національний університет. Київ, Запоріжжя, 2018. 230 с.

40. Колкутіна В. В. Суголосність журналістських та літературознавчих текстів: осі перетину / Правове життя сучасної України : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса: Гельветика, 2020. Т. 1. С. 434–436.

41. Корнєва Н. А. Семантика оцінки у текстах сучасних наукових рецензій (на матеріалі української та англійської мов) // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. 2014. Вип. 43. С. 140–142.

42. Кочерган М. Загальне мовознавство : підручник. 3-тє вид. К. : ВЦ «Академія», 2010. 464 с.

43. Кравченко Т. М., Пагутяк Ю. Структурні особливості перекладу інфінітивних конструкцій англійської мови на українську // Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука». 2018. № Вип. 24(1). С. 131–135.

44. Криворучко Т. В. Сучасний стан дослідження англійського речення. Проблеми викладання іноземних мов у немовному вищому навчальному закладі: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 16 березня 2012 р.). 2012. С. 171–174.

45. Крохмальна Г. І. Екстрагалузові терміни в літературознавчих текстах // Проблеми української термінології : зб. наук. праць учасників XIV Міжнар. наук. конф. «Словосвіт 2016». Львів. 2016. С.84–87.

46. Крохмальна Г. І. Особливості фіксації літературознавчих термінів у фаховому словнику // Термінологічний вісник. 2015. Вип. 3(2). С. 81–86.

47. Крохмальна Г. І. Явище експлікації терміна в літературознавчому тексті (на матеріалі статті І. Денисюка) // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2012. № 733 : Проблеми української термінології. С. 193–195.

48. Кудрявцева Н. С. Лінгвістична відносність філософських термінів та їх перекладних еквівалентів : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : [спец.] 10.02.15, 10.02.16 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології. Київ, 2018. 40 с.

49. Кунець Х. Б. Прагматика безособових синтаксичних структур в англomовному науковому тексті гуманітарного спрямування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.04 / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2016. 20 с.

50. Лепетюха А. В. Моно- та поліпредикативні висловлення із синтаксичною моно- та полісинонімією сучасної французької художньої прози як складні асиметричні мовно-мовленнєві знаки // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. 2020. № 38. С. 7–18.

51. Лесінська О. М., Королюк Н. В. Особливості вживання та перекладу дієприкметників та дієприкметникових зворотів у художньому тексті // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2018. Серія: Філологія, (33 (2)). С 136–139.

52. Література. Теорія. Методологія / упор. і наук. редакція Данути Уліцької; пер. з польської Сергія Яковенка. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 543 с.

53. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-ге вид., випр., допов. К. : Академія, 2007. 751 с.
54. Масицька Т. Є. Речення як багатоаспектна синтаксична одиниця // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. 2013. Вип. 10. С. 169–174.
55. Масицька Т. Є. Типологія семантико-синтаксичних реченнєвих залежностей : монографія. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2016. 416 с.
56. Маслова С. Б. Основные закономерности и структуры кодирования и декодирования англоязычного дискурса // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2017. № 27 (1). С. 139–143.
57. Маслова Т. Б. Мова науки у вимірах функціонального стилю та дискурсу // Англістика та американістика. 2014. Вип. 11. С. 22–27.
58. Матюшенко А. Г. Литературоведческий текст: лексико-семантический аспект / под общей редакцией Б. Ю. Городецкого. М. : Диалог. МГУ, 1998. 271 с.
59. Мачульська К. Лінгвопрагматика комерційних гасел в англомовному інтернет-дискурсі реклами : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05. Запоріжжя, 2020. 259 с.
60. Морозова І. Б. Парадигматичний аналіз структури і семантики елементарних комунікативних одиниць у світлі гештальт-теорії в сучасній англійській мові : монографія. Одеса : Друкарський дім, 2009. 384 с.
61. Мушніна О. О. Граматичні особливості українського перекладу англомовної науково-технічної та художньої прози : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2005. 23 с.
62. Наєнко М. К. Історія українського літературознавства : підручник. К. : Видавничий центр «Академія», 2001. 360 с.
63. Нарольська А. А. Функціонування парантези в англомовних публіцистичних текстах // Взаємодія одиниць мови та мовлення:

комунікативно-когнітивний, соціокультурний, перекладознавчий і методичний аспекти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 28 березня 2014 року, м. Київ / НТУУ «КПІ» ; [ред. О. В. Ткачик]. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. С. 41–44.

64. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: Навчальний посібник з алгоритмічними приписами. 2-ге вид. перероб. та доп. К. : Центр учбової літератури, 2009. 392 с.

65. Остроушко О. А. Деякі граматичні труднощі англо-українського перекладу (на матеріалі інформаційних текстів) // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2012. Вип. 7. С. 232–244.

66. Перкінс Д. Чи можлива історія літератури? / пер. з англ. А. Іщенко. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 152 с.

67. Погребняк І. В. Семіотична теорія в літературознавстві // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2018. Т. 29 (68), № 1. С. 163–167.

68. Полянiчко О. Д. Науковий стиль англійської мови: його жанрові та лінгвістичні особливості // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. № 40, том 2. С. 65–67.

69. Почепцов Г. Г. Избранные труды по лингвистике: монография. Сост., общ. ред. и вступ. статья Ирины Шевченко. Винница: Нова Книга, 2013. 560 с.

70. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.

71. Приходько А. Н. Концепты и концептосистемы : монография. Днепропетровск : Бида, 2013. 307 с.

72. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. 292 с.

73. Разумова М. В. Синтаксическая структура простого предложения в современном английском языке // Известия ПГПУ. 2008. №13. С. 50–51.

74. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : [монографія]. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
75. Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов : пособие для учителя. Изд. 3-е, испр. и доп. М.: Просвещение, 1985. 400 с.
76. Романенко Н. В., Головатюк Т. М. Лінгвокомунікативний потенціал граматичних перекладацьких трансформацій (на прикладі української інтерпретації роману С. Кінга «Під куполом») // Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Філологія». 2018 – Вип. 4 (72). С. 37–40.
77. Романюк Н. М. Семіотизація мовних кліше як одиниць когніції, культури і дискурсу (на матеріалі англійської та української мов) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / Київ. НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2018. 20 с.
78. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.
79. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 718 с.
80. Статкевич Л. П., Корж-Ікаєва Т. Г. Особливості перекладу дієприкметника і герундія в українській та англійській мовах // Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2020. № 14. С. 167–172.
81. Стегалюк А. В. Особливості перекладу українською мовою професійної термінології текстів науково-технічного спрямування // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві. 2014. Вип. 5 (10). С. 216–225.
82. Тирон І. В. Експресивний синтаксис у дискурсі англomовної блогосфери : автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.04 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2014. 18 с.

83. Циркаль А. Ю. Особливості відтворення науково-технічних текстів // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія : Філологія. Педагогіка. 2013. Вип. 2. С. 46–53.
84. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови : [монографія] / Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 351 с.
85. Чумак Л. М. Особливості системно-структурної організації словотвору сучасної англійської мови // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету. Серія Філологічні науки (мовознавство). 2013. Вип. 115. С. 527–532.
86. Шилінська І. Мовні і жанрові особливості наукового стилю // Наукові записки. Серія: Філологічні науки. 2016. Випуск 145. С. 606–610.
87. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К. : Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.
88. Щербина Н. Л. Синонімія синтаксичних зворотів і підрядних речень у сучасній сербській мові : автореф. дис... канд. філол. наук: [спец.] 10.02.03 / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. К., 1999. 20 с.
89. Щербина С. М. Науковий стиль у системі стильової диференціації сучасних літературних мов // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9 : Сучасні тенденції розвитку мов. 2017. Вип. 16. С. 261–268.
90. Яхонтова Т. В. Жанри первинної наукової комунікації: сучасні тенденції розвитку // Наук. вісн. Дрогобиць. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. Сер. «Філол. науки». Мовознавство. Дрогобич. 2014. № 2. С. 135–140.
91. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації: монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 420 с.
92. Eco U. Six Walks in the Fictional Wwoods. Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 1994. 153 p.
93. Hovav M. R., Doron E., Sichel I. Lexical Semantics, Syntax, and Event Structure. New York : Oxford University Press, 2010. 401 p.

94. Jackson R. C. The Pragmatics of Repetition, Emphasis, And Intensification: a thesis for the degree of Doctor of Philosophy, Salford : University of Salford, 2016. 297 p.
95. Kiaer J. Pragmatic Syntax (Bloomsbury Studies in Theoretical Linguistics). London : New York : Bloomsbury Academic, 2014. 256 p.
96. Lazebna N. English Language as Mediator of Human-Machine Communication. Zaporizhzhia : PhDiAns, AMBISHPERE: Academic and Medical Publishers and Royal Book Publishing, 2021. 558 p.
97. Perkins D. Is Literary History Possible? Johns Hopkins University Press, 1993. 208 p.
98. Toury G. Descriptive Translation Studies and beyond: Revised Edition. Amsterdam and Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2012. 350 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Приклади атрибутивних словосполучень

Since this was puberty, I was especially stirred by love poems , which shows that we intensely perceive not only what is different but, even more, what we are interested in.	Оскільки це відбувалось у період дорослішання, мене особливо хвилювали вірші про кохання , що свідчить про те, що ми сильно відчуваємо не тільки відмінне, але й, навіть ще більше, те, у чому зацікавлені.	Термін моделі N_1+N_2 .
Since it is assumed that the writer possessed this awareness, we can simply say that the reader must see the system or the parent poem as the writer saw it.	Оскільки приймається, що письменник має таке усвідомлення, ми можемо просто сказати, що читач повинен бачити систему чи вірш-предок так, як їх бачив письменник.	Термін моделі N_1+N_2 . Український відповідник прийменника N_1 є прикладкою.
In this and similar cases, the use of the classification (Imagism) in a literary history is based on similarities among texts, and the perception of these similarities by the literary historian is activated by knowledge of external facts; that is, the historian knows that the Imagist	У цьому і подібних випадках використання класифікації (імажизм) в історії літератури зумовлюється подібностями в текстах а сприйняття цих подібностей істориком літератури активізується за допомогою знання зовнішніх фактів; тобто історик знає, що поети-	Термін моделі N_1+N_2 . Український відповідник прийменника N_1 є прикладкою.

<i>poets felt themselves to be a group and were so viewed by their contemporaries.</i>	<i>імажисти вважали себе однією групою, як одну групу їх сприймали і їхні сучасники.</i>	
<i>But Eliot's classification of Metaphysical poets had effects on modern poetry.</i>	<i>Однак класифікація поетів-метафізиків Еліота мала вплив на сучасну поезію.</i>	Термін моделі N_1+N_2 . Український відповідник прийменника N_1 є прикладкою.
<i>The importance of literary taxonomy to the profession cannot be overstated.</i>	<i>Важливість літературної таксономії для історії літератури тяжко переоцінити.</i>	Термін моделі N_1+N_2 .
<i>Most literary historians now conceive such terms as Restoration drama, gothic novel, and Imagist movement as generalizations or as designations of types, rather than as names of principles, ideas, or ideal beings, but such terms are still essential to the discipline.</i>	<i>Зараз більшість істориків літератури розуміють такі терміни, як «драма Реставрації», «вготичний роман» та «імажизм», швидше як узагальнення чи типологічні назви, а не як назви принципів, тей чи ідеальних сутностей, проте ці терміни досі залишаються необхідними для цієї дисципліни.</i>	Термін моделі N_1+N_2 .
<i>When we speak of the romantic period, we isolate a duration within a longer</i>	<i>Коли ми говоримо про період романтизму, то виокремлюємо певний</i>	Термін моделі N_1+N_2 .

duration and suggest, without wishing to do so, that the process of change ceases within the period.	відрізок часу в рамках більшого і допускаємо, самі того не бажаючи, що на цей період процес зміни зупиняється.	
A reception history of English literature would feature Shakespeare in every period since 1600. This is a formal reason why narrative literary histories can more readily focus on the production of texts than on their impact or reception.	Історія реценції англійської літератури має розповідати про сприйняття творів Шекспіра у кожний період починаючи з 1600 року.	Термін моделі N_1+N_2 .
When Jerome McGann tells us that «everything about» Tennyson's «The Charge of the Light Brigade» is «time- and place specific» and that, therefore, we should read the poem in the context of contemporary newspaper reports of the charge at Balaklava, I do not deny this, but I add that we should also read it within the traditions and conventions of heroic war poems , going as far back as the Iliad. 20	Коли Джером Макганн каже нам що «все» в «Атаці легкої кавалерії» Теннісона прив'язане до місця і часу, і, отже, ми маємо розуміти цей вірш у контексті тогочасних газетних повідомлень про наступ на Балаклаву, я не заперечую цього, але додаю, що також ми маємо читати цей вірш, маю- чи на увазі традиції й умовності героїчної воєнної поезії які сягають аж часів «Іліади».	Термін багаточленне атрибутивне сполучення

<i>He consults the conceptions of the genre in Renaissance critical writings.</i>	<i>Він бере до уваги концепції жанру в ренесансній критиці.</i>	Термін багаточленне атрибутивне сполучення
<i>Though he greatly admires Hegel, Dilthey remarks that the «manifoldness of historical life is petrified in Hegel's dialectical method» and Lukacs, looking back at his youthful work The Theory of the Novel in a 1962 introduction, admits that the book puts the novels it discusses into a «conceptual straightjacket».</i>	<i>Незважаючи на все своє захоплення Гегелем, Дільтей відзначає, що «багатогранність історичного життя вихолощується у гегелівському діалектичному методі», а Лукач, говорячи про свою ранню працю 1962 року «Теорія роману», визнає, що та його книжка надягає на роман «концептуальну тамівну сорочку» (45).</i>	Складні терміни з антропонімами
<i>Edwards did not relent in advance of the general public. After the Revolution the novel-reading habit grew, fostered by American publishers and cried out against by many moralists whose cries appeared in magazines side by side with moral tales.</i>	<i>Після революції читання романів стало масовішим; його поширенню сприяли зусилля американських видавців, також його супроводжували і протести з боку численних моралістів, які з'являлися на сторінках журналів поряд з повчальними історіями,</i>	(N+Part.I)+N

Додаток Б**Тези науково-практичної конференції «Тиждень науки – 2022»
(НУ Запорізька Політехніка)**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2022

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів, викладачів, науковців,
молодих учених і аспірантів
18–22 квітня 2022 року

Електронне видання на DVD-ROM

Запоріжжя • НУ «Запорізька політехніка» • 2022

<i>Гура Н. П., Кононенко Я. Ю.</i> Словотвірний потенціал німецьких епонімічних словосполучень терміносистеми літакобудування	1244
<i>Каширіна І. В., Василевський В. В.</i> Теоретичні засади вивчення синтаксису англomовного науково-технічного тексту	1246
<i>Каширіна І. В., Горбань О. О.</i> Терміни-дублети крізь призму спеціального перекладу	1249
СЕКЦІЯ «УКРАЇНОЗНАВСТВО»	1251
<i>Мозуленко Д. І.</i> Українізація навчального процесу запорізького індустріального технікуму у 1920 –ті рр.	1251
СЕКЦІЯ «ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО»	1253
<i>Онуфрієнко Г. С.</i> НДР з українського мовознавства і термінознавства в історії Запорізької політехніки: чинники, здобутки і перспективи	1253
<i>Біленко Т. Г.</i> Фаховий текст як інтегративне багатовимірне поняття в мовній комунікації	1257
<i>Мантуло Н. Б., Чернова І. В.</i> Структурна організація наукового тексту в академічному дискурсі	1259
<i>Красницька А. В.</i> Юридичний текст як результат інтелектуальної діяльності у сфері права	1261
<i>Катиш Т. В.</i> Історія становлення української текстології..	1262
<i>Бондарчук К. С.</i> Термінологія як об'єкт досліджень особливостей фахового тексту	1263
<i>Миронюк Л. В.</i> Дефініційні ознаки поняття «фаховий текст»	1264

Отже, як свідчить аналіз добору словотвірні моделі, завдяки яким утворюються нові терміни літакобудування, досить неоднорідні та мають різну продуктивність. Найчастотнішою є трикомпонентна модель **Eigenname + Abbreviation + Zahlwort**, яка є місткою та інформативною та набула широкого поширення в назвах літальних апаратів. Характерною особливістю німецьких епонімічних терміносполук є активне використання поряд з іменником, числівників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Халіновська, Л. А. Українська авіаційна термінологія: формування і функціонування : монографія [Текст] / Л. А. Халіновська. – К. : КММ, 2017. – 240 с.
2. Дзюба, М. К. Епонімічні найменування в українській науковій термінології [Текст] / М. К. Дзюба // Українська мова. – 2010. – № 3. – С. 55–63.
3. Волошук, В. І. Структурно-морфологічні особливості англійських епонімів терміносистеми травматології та ортопедії [Текст] / В. І. Волошук, Н. П. Гура, Ю. Ю. Петруша // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. – Серія : Філологія. – Одеса : МГУ, 2021. – Вип. 50. – Т. 1. – С. 46–49.

УДК 621.3.048.1

Каширіна І. В.¹, Василевський В. В.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФз-311м НУ «Запорізька політехніка»

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИСУ АНГЛОМОВНОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТЕКСТУ

Вивчення синтаксичної підсистеми мовних структур в контексті англомовного науково-технічного дискурсу є актуальною науковою проблемою, якій приділяла увагу значна кількість як вітчизняних, так і закордонних дослідників. Втім, як зазначає Н. Разінкіна [1], незважаючи на високий рівень визначеності стильових ознак наукової прози, її синтаксична структура не може вважатися вивченою в достатній мірі.

Це пояснюється відносною складністю синтаксичної структури англійського науково-технічного тексту. Як відомо, вихідною одиницею синтаксичної підсистеми мови є речення. Будова ускладнених речень базується на використанні таких граматичних конструкцій, як партиципії, інфінітиви та герундіальні звороти. Характерними для мови наукової літератури є частотність використання певних синтаксичних конструкцій, особливість перекладу ряду граматичних конструкцій, еліптичний характер

вираження думки, тощо. Висока частотність речень складної структури в науково-технічних текстах, на думку дослідників Н. Косенко та С. Рябовол [2], зумовлена тенденцією до викладу низки міркувань чи гіпотез, до визначення класифікації або подання дефініції якомога стисліше, конкретніше, осяжніше, що достатньо часто відбувається в одному складному реченні з декількома підрядними. Для науково-технічних текстів характерна чітка структуризація тексту на концептуально вивершені абзаци, що можуть бути різноманітними за своєю довжиною та структурою. Концептуальний абзац визначається як група риторично пов'язаних концепцій, які розвивають узагальнення, щоб утворити цілісну і завершену одиницю дискурсу і складаються з одного або кількох традиційних абзців.

Інфінітив в текстах науково-технічного спрямування лише вказує дію або стан, не називаючи особу та число. Як вказує дослідник О. Остроушко [3], в англійській та українській мовах інфінітив може виконувати різні синтаксичні функції: підмета, простого присудка, частини складеного присудка, додатка, означення, обставини.

В ускладнених реченнях науково-технічних текстів герундію та герундіальним конструкціям притаманний ряд застосувань. Герундій може використовуватись в якості підмета, частини складеного присудка, додатку, означення, обставини. Герундіальні звороти, як предикативні конструкції, утворені герундієм, у своєму використанні в реченні дещо наслідують функціонуванню герундія, виступаючи в реченні підметом, означенням, додатком, обставиною.

Важливою особливістю науково-технічних текстів є синтаксична компресія, завдяки якій досягається лаконічність та компактність викладення матеріалу досліджень. А. Загнітко [4] зазначає, що синтаксична компресія полягає у стисненні структури тексту, пропуску її окремих ланок при збереженні ядерних елементів, які постають носіями основного смислу.

Ще однією визначною рисою текстів науково-технічного стилю є емпатична інверсія – відступ від твердого порядку слів в реченні, порушення звичайного розташування слів, що складають речення, і словосполучень, внаслідок чого переставлений елемент речення виявляється виділеним і таким чином привертає до себе увагу (набуває особливої стилістичної конотації).

Необхідно відзначити широке використання в науково-технічних текстах різних типів каузативних конструкцій. В. Карабан [5] визначає каузативні конструкції як трикомпонентні словосполучення зі спонукальною семантикою, що утворюють складний додаток. Каузативні конструкції можуть організовуватися і за допомогою каузативного дієслова: лексичний, аналітичний, аналітико-морфологічний, морфологічний, синтагматичний, перифрастичний типи. Причому синтаксичний каузатив визначається як

спосіб передачі каузативної семантики із використанням дієслівних зв'язок (що складаються із власне дієслова та дієслівних сполук) та залежних від них елементів в реченні. Синтаксичний каузатив складається із двох елементів. В якості першого елемента виступає напівдопоміжне/допоміжне дієслово на позначення відношення каузації. Другим елементом є каузована ситуація в формі інфінітива чи інших еквівалентних конструкцій.

Для вказівки на послідовність викладення наукового літературознавчого тексту в ньому можуть використовуватись вступні слова, на зразок *the first, the second*. Для вираження припущення або гіпотези використовуються вступні слова типу *likely, unlikely*. Характерними для текстів наукового стилю також є вступні слова, що вказують на ступінь достовірності повідомлення. Завдяки цим вступним словосполученням той чи інший факт може бути представлений як достовірний (для цього використовуються вступні слова *really, of course, indeed*) або як ймовірний (за допомогою слів *assuming, supposing*).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Разинкина, Н. М. Стилистика англійського наукового тексту [Текст] / Н. М. Разинкина. – М. : ЛИБРОКОМ, 2009. – 210 с.
2. Рябовол, С. Л., Косенко, Н. М. Науковий дискурс у сучасній англійській мові : основні характеристики мовних одиниць на лексичному і граматичному рівнях [Текст] / С. Л. Рябовол, Н. М. Косенко // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія. – 2019. – № 20. – С. 183–190.
3. Остроушко, О. А. Деякі граматичні труднощі англо-українського перекладу (на матеріалі інформаційних текстів) [Текст] / О. А. Остроушко // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – 2012. – Вип. 7. – С. 232–244.
4. Загнітко, А. П. Теорія граматики і тексту : монографія [Текст] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2014. – 480 с.
5. Карабан, В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Частина : Граматичні труднощі [Текст] / В. І. Карабан. – Флоренція; Страсбург; Гранада; Київ : Tempus. – 1997. – 317 с.

УДК 811.111'255.4

Каширіна І. В.¹, Горбань О. О.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»,

² студ. гр. ГФ-310, НУ «Запорізька політехніка»

Додаток В**Тези науково-практичної конференції «Актуальні проблеми
перекладознавства, текстології і дискурсології»
(НУ Запорізька Політехніка)**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

**МАТЕРІАЛИ
III Всеукраїнської
науково-практичної конференції
студентів та аспірантів**

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА,
ТЕКСТОЛОГІЇ І ДИСКУРСОЛОГІЇ»**

Запоріжжя, 18 листопада 2022 р.

м. Запоріжжя
2022

УДК 81'25С24
А 43

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Національного університету «Запорізька політехніка»
(Протокол №3 від 28.11.2022 р.)*

Редакційна колегія:

Приходько А. М., д-р філол. наук, професор, зав. кафедрою;
Підгорна А. Б., канд. філол. наук, доцент;
Волощук В. І., канд. філол. наук, професор;
Костенко Г. М., канд. філол. наук, доцент;
Кузнєцова І. В., канд. філол. наук, доцент.

А43 Актуальні проблеми перекладознавства, текстології і дискурсології : тези доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 листопада 2022 р., м. Запоріжжя). [Електронний ресурс] / Електрон. дані. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2022. – 130 с. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.

ISBN 978-617-529-391-1

У збірнику представлені результати досліджень з актуальних проблем перекладознавства, текстології, дискурсології та методики викладання іноземних мов.

Для фахівців з філології та перекладознавства, студентів філологічних факультетів.

УДК 81'25

ISBN 978-617-529-391-1

© НУ «Запорізька політехніка», 2022

ФУНКЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНЕ АРАНЖУВАННЯ МОВЛЕННЯ

ЗАГІНЕЙ М. А. Прагматичні стратегії малоформатних текстів англомовної технічної реклами	42
МЕЛАЙ Д. О. Синтаксичне аранжування англомовного туристичного проспекту	43

РОЗВИТОК СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ СУЧАСНИХ МОВ

АЧКАСОВА К. О. Англомовні запозичення на -ing у сучасній французькій мові	46
БЕЛЯЄВА Д. С. Синтаксичний спосіб творення англомовних термінів кібернетики	48
ГУСАРЕНКО К. М. Англійські ідіоми з компонентом-топонімом	50
ЄФИМЕНКО М. С. Вплив комп'ютерних технологій на розвиток англомовного лексикону системи освіти	51
ЗІНЧЕНКО С. О. Назви спорідненості і свояцтва в англійській та французькій мовах	53
МАМЕДОВА К. Б. Особливості вживання і функціонування складних прикметників в сучасних британських та американських засобах масової інформації (на матеріалі журналів «The New Yorker» та «The Spectator»)	54
ФОМІНА О. С. Питомі словоформи з англомовним компонентом -ing у сучасній французькій мові	56

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ

БАРНЯК К. В. Особливості перекладу текстів комп'ютерної тематики	57
БАХШІ-САРАЧ В. Р. Специфіка семантичного процесу синонімії в термінології як проблема спеціального перекладу	59
ВАСИЛЕВСЬКИЙ В. В. Синтаксична своєрідність англомовного науково-технічного тексту в аспекті трансляції	60
ДЖЕНЖЕРА М. В. Лексичні особливості текстів гендерної тематики	62
КОВАЛЬ П. С. Специфіка аудіовізуального перекладу	63
КОНОНОВА В. В. Проблемні поля перекладу текстів антропологічної тематики: до постановки проблеми	65
КУЗНЄЦОВ Т. В. Засоби відтворення англомовних семантичних неологізмів українською мовою	66
ПОЛЬЩЕНКО М. В. Методологія оцінювання машинного перекладу	69
ПУЗАНОВ Є. Р. Переклад скорочень та аббревіатур в текстах комп'ютерної тематики	71

Основи розуміння теорії семантичних процесів, зокрема й синонімії, в термінології, закладено вітчизняними та зарубіжними вченими (А. Д'яков, Т. Княк, З. Куделько 2000; В. Карабан 1997; А. Лепетюха 2020; М. Кабре 2002; К. Шуберт 2007). Зазначені напрацювання спонукають до потрактування синонімії як до засобу вираження одного поняття, джерела стилістичного забарвлення, способу породження відтінків значення та передумови розширення контекстуальних меж за рахунок взаємозаміни синонімів. Водночас, питання синонімії дотичне до вивчення термінів-дублетів, а отже, спонукає до більш прискіпливого заглиблення у проблематику розхитування терміносистем за рахунок дублетності термінів.

Отже, перекладацька мово- та мовленнєва творчість в процесі роботи з науково-технічними охоплює питання синонімії як на лексичному, так і на синтаксичному рівнях, що значно ускладнює вибір перекладацьких стратегій і тактик, але й відкриває широкі можливості для розширення виражальних засобів української мови як цільової.

Література

1. Лепетюха А. В. Моно- та поліпредикативні висловлення із синтаксичною синонімією (на матеріалі французької художньої прози XX – початку XXI століть). Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2020. 344 с.
2. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
3. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. 351 с.

**Василевський В. В., студент
Каширіна І. В., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»**

СИНТАКСИЧНА СВОЄРІДНІСТЬ АНГЛОМОВНОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТЕКСТУ В АСПЕКТІ ТРАНСЛЯЦІЇ

Основи розуміння теорії та потенціалу синтаксичної своєрідності текстів закладено вітчизняними та зарубіжними вченими (Лепетюха 2020; Приходько 2002; Шевченко 2008; Шевченко 2020; Щербіна 1999; Говав 2010; Джексон 2016; Кьєр 2014; Лазебна 2021). Зазначені напрацювання спонукають до потрактування англomовного складносурядного та складнопідрядного речення як вагомoго джерела смислів, що актуалізуються в процесі трансляції науково-технічного тексту. Зокрема, йдеться про взаємозв'язок між синтаксичним, семантичним та прагматичним рівнями репрезентації речення та його когнітивно-семантичними та комунікативно-прагматичними параметрами. У розумінні комунікативного рівня складносурядних

речень ми йдемо за концепцією дослідника А. Приходька, зосереджуючись на паратаксії як формі композитного мовленнєвого акту та особливостях реалізації в процесі трансляції прагмаепістемічного та прагмарегулятивного потенціала мовленнєвих актів [2, с. 185].

Заглиблення у дослідження синтаксису англomовного науково-технічного тексту невід'ємне від проблематики граматизованих та аграматизованих синонімічних мовленнєвих інновацій в континуумі мова \ мовлення (Лепетюха 2020), оскільки синтаксична синонімія активно виявляє себе в науковому дискурсі як на рівні синтагми, так і на рівні висловлення. При цьому, як зазначає дослідниця А. Лепетюха, «моно- та поліпредикативні структури із синтаксичною синонімією формуються в просторі кінетизму думки на осі оперативного часу каузації мовно-мовленнєвого акту» [1, с. 290].

Розглядаючи своєрідність синтаксису англomовного науково-технічного тексту, не можна пройти повз такі його особливості, як повтори, емпфаза та інтенсифікація, прагматика яких повинна бути збережена в процесі трансляції. Релевантним при цьому видається взаємозв'язок між стилістичними та прагматичними інструментами в ході породження та сприйняття мовленнєвого акта, за концепцією дослідниці Н. Лазебної [3, с. 321]. При цьому, як підкреслює дослідниця А. Лазебна, важить проблематика помилкової інтерпретації реципієнтом прагматики мовленнєвого акта, причому втрати можна знизити, але за таких умов «семантичний баланс може переважити прагматичний заряд повідомлення» [3, с. 326].

Отже, можна говорити як про прагмаепістемічний та прагмарегулятивний потенціал, так і про певні зв'язки між синтаксисом, семантикою та прагматикою англomовного науково-технічного тексту, що може стати основою подальшого дослідження різноманіття синтаксичних форм, у яких втілюються мовленнєві акти.

Література

1. Лепетюха А. В. Моно- та поліпредикативні висловлення із синтаксичною синонімією (на матеріалі французької художньої прози XX – початку XXI століть). Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2020. 344 с.
2. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. 292 с.
3. Lazebna N. English Language as Mediator of Human-Machine Communication. Zaporizhzhia : PhDiAns, AMBISHPERE: Academic and Medical Publishers and Royal Book Publishing, 2021. 558 p.